

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра японської філології

Кваліфікаційна робота магістра з японської філології
на тему: «Особливості перекладу японської ономатопоетичної лексики в
жанрі художньої літератури»

Допущено до захисту
«___» _____ року

студентки групи МПяп 51-18
факультету сходознавства
освітньо-професійної програми Галузевий
переклад: японська мова, англійська мова
за спеціальністю 035 Філологія
Дубровської Дар'ї Юріївни

Завідувач кафедри
японської філології

Науковий керівник:
кандидат педагогічних наук, доцент
Свердлова Тетяна Геннадіївна

_____ Пирогов В. Л.

Національна шкала _____
Кількість балів _____
Оцінка ЄКТС _____

ЗМІСТ

ЗМІСТ.....	2
ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ПРОБЛЕМАТИКА ПЕРЕКЛАДУ ОНОМАТОПОЕТИЧНОЇ ЛЕКСИКИ, ЇЇ ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ОСОБЛИВОСТІ ВЖИВАННЯ В ЯПОНСЬКІЙ МОВІ.....	13
1.1 Проблематика перекладу художніх творів.....	13
1.2 Дослідження поняття «ономатопея» в різних країнах світу.....	15
1.3 Загальна характеристика ономатопоетичної лексики.....	22
1.4 Тематична класифікація звуконаслідувань в японській мові. Японська термінологічна традиція.....	33
1.5 Вокальний символізм японської ономатопоетичної лексики.....	38
1.6 Межа між звуконаслідуванням і звукосимволізмом.....	44
Висновки до розділу 1.....	45
РОЗДІЛ 2. ОНОМАТОПОЕТИЗМИ У ЯПОНСЬКІЙ ДИТЯЧІЙ ХУДОЖНІЙ ЛІТЕРАТУРІ. ОНОМАТОПОЕТИКА З ТОЧКИ ЗОРУ ПСИХОЛОГІЇ. ПСИХОНІМИ ГІТАЙГО.....	47
2.1 Ономатопоетизми у дитячій художній літературі та дитячому вжитку.....	47
2.2 «Бау-вау» теорія виникнення мови.....	48
2.3 Ономатопоетика з точки зору психології. Психоніми гітайго.....	49
Висновки до розділу 2.....	50
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ РОЗУМІННЯ ТА ПЕРЕКЛАДУ ОНОМАТОПОЕТИЧНОЇ ЛЕКСИКИ В ХУДОЖНІЙ ЛІТЕРАТУРІ ТА ПОВСЯКДЕННОМУ ЖИТТІ.....	50
3.1 Дослідження розпізнання японських ономатопоетизмів україномовним, російськомовним та англomовним населенням.....	51
3.2 Психологічне дослідження зорового та слухового сприйняття ономатопоетизмів.....	52
3.3 Складнощі перекладу ономатопоетичних лексичних одиниць в сучасній японській літературі.....	57
3.3.1 Переклад ономатопеї у художніх творах.....	59

3.3.2 Ономатопоетизми як невід'ємний елемент у манга.....	64
3.3.3 Проблеми та способи перекладу ономатопоетизмів у манга.....	66
Висновки до розділу 3.....	72
ВИСНОВКИ.....	74
要約.....	79
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	81
ДОДАТОК А.....	88
ДОДАТОК Б.....	89
ДОДАТОК В.....	90

ВСТУП

Наша робота присвячена особливостям японської оноματοпоетичної лексики в художніх творах. Японська культура надзвичайно багата на художні твори, але, як і сама Японія, вони є настільки самобутніми, що не мають аналогів у європейському мовному пласті. Через відмінність у культурі та мові дуже важко транспортувати зміст художніх творів з японської мови на українську не втрачаючи при цьому важливі деталі твору. На нашу думку, однією з найважливіших та найскладніших для передачі деталей є оноματοпоетична лексика, яка грає роль «передавача» почуттів та емоцій в художніх текстах.

Ті категорії, які в інших мовах передаються за допомогою словосполучень чи опису, в японській мові виражаються за допомогою оноματοпоетичних слів, за якими закріплені певні значення. Японці дуже пишаються експресивними засобами своєї мови. «Цей багатий описовий словник розвинувся, можливо, тому, що японська культура надає більше значення впливу на нас звуків та речей, наприклад, що ми відчуваємо, коли доторкаємося до чогось, бачимо чи чуємо щось. Ці слова надають нашій мові особливий ритм і допомагають нам описувати почуття і враження» - пише автор статті «Слова, які передають почуття і враження» СанадаКуніко.

Цей пласт японської мови феноменальний. Він представляє унікальний інтерес для лінгвістів і досить часто використовується у художніх творах. Через свою унікальність, він не тільки забарвлює твір, але й створює певну проблематику для перекладача.

На нашу думку, цю проблематику викликає перш за все не відмінність української мови від японської, а й відмінність менталітету та способу мислення українців та японців. Оноματοпоетизми в японській мові впливають не лише на зорове сприйняття та уяву, але також, так би мовити, вмикають слухову пам'ять нашого мозку, завдяки чому читач може «почути текст». Тобто, читаючи текст та

бачачи певний оноματοпоетизм, читач уявляє цей звук завдяки минулому досвіду, у якому він/вона стикалися з цим звуком у реальному житті. Такий прийом допомагає зануритися у текст глибше та відчувати сюжет твору, немов приймаючи безпосередню участь у ньому.

Ономатопея є особливим типом вираження мови, оскільки її фонологічна форма більш пов'язана з її значенням. Оноματοпоетичні слова можуть передавати уявні, анімовані та мальовничі значення, які не можуть бути відтворені нормальними (тобто не оноματοпоетичними) словами. На жаль, оноματοпея (особливо в українській мові) на сьогодні є однією з найбільш нерозвинених полів, незважаючи на зростаючу кількість людей, які намагаються досліджувати це явище. Фактично, оноματοпея розглядалася як феномен «периферійний, незрілий, непотрібний або менш лінгвістичний» Шойруп [18, с. 53] у Європі та США, і їй було приділено мало уваги.

Ця тенденція скоріш за все опирається на слова Соссюра про те, що оноματοпея не є елементом мовних систем, а кількість оноματοпоетичних слів дуже мала. Соссюр [74, с. 102]. Однак, дуже цікавим є те, що хоча деякі мови (наприклад українська чи англійська) дійсно мають відносно невелику кількість оноματοпоетизмів, в інших мовах їх кількість неймовірно велика. Наприклад, вважається, що в японській мові налічується від 2000 до 4500 оноματοпоетичних слів [28]. В японській мові оноματοпоетизми відіграють важливу роль як в повсякденній бесіді, так і в художніх творах. Тут постає важливе питання: чому деякі мови (як японська) мають велику кількість оноματοпоетичних слів, тоді як в інших мовах їх число є значно меншим.

Яким чином кількість оноματοпоетичних слів в мові пов'язана з іншими лексичними або граматичними аспектами цієї мови? Детальний огляд оноματοпоетичної системи таких мов як українська, з точки зору граматики та / або фактичного використання, може стати основою для відповіді на це важливе питання; це також може призвести до всебічного дослідження оноματοпеї у різних мовах.

«Ономатопея частіше обговорювалася у зв'язку з багатьма іншими (хоч і дуже важливими) проблемами: суті мови і її походження, мовного знака, питань експресивної та дитячої мови, стилістики, поетики, психології; і лише в окремих випадках ономатопея розглядалася *per se* як самостійний предмет дослідження» С. Воронін [38, с. 15].

Ономатопея також являє собою один із способів створення нових слів, неологізмів. Ономатопея допомагає створювати нові слова шляхом імітації звуку дій, речей чи тварин. На нашу думку найбільш за всіх нові ономатопоетизми до словників додають відомі автори коміксів та письменники дитячих книг, які через свої твори впроваджують нові ономатопоетизми. Ономатопея – один из найбільш використовуваних засобів мови при створенні подібних творів. Девід Кристал [2] стверджував, що в традиційній граматиці ономатопоетичні слова класифікуються як окремі частини мови – вигуки. Ономатопея також може бути визначена як фігура мови, сформована з наборів звичайних слів, які є стратегічно скомпонованими (Кембриджський довідник з використання англійської мови, 2004). Зазвичай ономатопоетизми можна знайти у віршах, романах, рекламі, і, звичайно в коміксах. Поети та романісти всіх віків збагачували свої роботи ономатопоетичними словами. Автори дитячих книжок також часто використовують такі слова. Ономатопоетизми, або, як їх ще називають звуконаслідування, допомагають авторам забезпечити «звукову» підтримку в сприйнятті їх творів. Ці слова цілеспрямовано використовують задля досягнення особливого ефекту, коли читач може відтворити сюжет тексту під час читання твору.

Питань звуконаслідування торкалися такі видатні люди світового мовознавства, як Вільгельм фон Гумбольдт, Фердинанд де Соссюр, О. Єсперсен, О.І. Бодуен де Куртене, М. С. Трубецькой, Л. Блумфілд, О.М. Пешковський, О.О. Потебня, Л.В. Щерба та ін., що яскраво свідчить про вагомість як для лінгвістики в цілому, так і для вирішення цілої низки концептуальних мовознавчих проблем, пов'язаних із походженням мов, розвитком фонетичних систем, наявності взаємозв'язку між фонемами та семантикою тощо. Явище ономатопеї досліджувалося на матеріалі багатьох мов світу. Існує чимало досліджень також на

матеріалі алтайської мовної сім'ї, зокрема тюркських мов: турецької, чуваської, киргизької, узбецької, башкирської, туркменської та ін. Враховуючи гіпотезу про можливу історичну спорідненість японської мови з мовами, що входять до складу алтайської мовної сім'ї, праці саме цих та інших фахівців цікавили нас у першу чергу, та саме вони послужили теоретичною базою для нашого власного дослідження в ході написання дипломної роботи.

Проблеми, пов'язані з явищем ономапоєї, неминучі для тих перекладачів, які хочуть представити правильний, належний переклад. Сугахара[22, с. 10] стверджує, що ономапоєя є особливою, оскільки її форма безпосередньо пов'язана з її значенням. Крім того, ономапоєя відіграє ключову роль у повсякденній мові та творах літератури. Незважаючи на свою важливість у світових мовах, багато вчених вважають ономапоєю «другосортними поміж інших слів»[1, с. 129]. Ці тенденції призводять до відсутності адекватного знайомства з предметом ономапоєї, який є проблематичним у розумінні як лінгвістами, так і перекладачами. Що стосується перекладу ономапоєтичної лексики, то є кілька опублікованих досліджень, які зосереджуються на різних аспектах. В основному, було досліджено поведінку та ставлення перекладачів до ономапоєї, але не було запропоновано гарної стратегії або процедури для процесу перекладу цього мовного пласту. У зв'язку з цим наше дослідження спрямовано на детальний перегляд способів перекладу ономапоєї з метою представлення застосованих нами стратегій до процесу перекладу.

Хоча в дитячих книгах і художній літературі використовуються ономапоєтизми та «яскраво-забарвлені прикметники», їх кількість є обмеженою. Під час нашого дослідження не було знайдено офіційно виданого словника ономапоєтизмів української мови. Відсутність такого типу словника свідчить про те, що українська ономапоєя, в порівнянні з японським звуконаслідуванням, має обмежену кількість досліджень. В останні роки в перекладах з японської на українську мову японська ономапоєя оминається, чи не перекладається належним чином, який зазначений в творі мовою оригіналу. На жаль, на сьогоднішній день українському читачеві трохи важко сприйняти японську ономапоєю. Навіть якщо урахувати те, що в нашій мові також існують слова ономапоєї, а в Карпатських

регіонах вони навіть можуть перевищувати існуючі кількість слів на інших частинах України, вони відображаються в творах зовсім по іншому, переважно через відмінність словотвору в українській та японських мовах.

Як уже зазначалося, більшість опублікованих досліджень, які зосереджувалися на перекладі ономатопеї, досліджували поведінку та ставлення перекладачів до ономатопеї, але не пропонували стратегій та процедур для процесу їх перекладу. У даній дипломній роботі ми намагаємося зрозуміти причину створеної прогалини і представити застосовані нами стратегії до перекладу ономатопоетизмів. Сподіваємося, що ця спроба заохочуватиме подальші дослідження та зменшить труднощі у вибори відповідних підходів та методів до процесу перекладу ономатопоетичної лексики.

Актуальність теми нашої роботи у першу чергу визначається потребою пошуку міжмовних еквівалентів для адекватного перекладу ономатопоетичної лексики японської мови. Відсутність будь-яких чітко відпрацьованих принципів художнього перекладу ономатопоетичної лексики на українську мову та недостатній рівень дослідження її груп у сучасному мовознавстві можна вважати причиною нашого зосередження на дослідженні цієї проблематики.

Попередні дослідження ономатопоетики в інших мовах, зокрема в англійській мові, зосереджувалися на глосаріях і дослідженнях, які в основному є інтроспективним підходом, тобто вони є зосереджені на самоспостереженні відносно ономатопоетики. Роботи Дональда Клоя (1977), Масанао Каїди (1985) та Кевіна Тейлора (2006) принесли багато нового до глосарію ономатопоетичних слів англійської мови. Вони зібрали слова з найбільш складних та найменш вивчених джерел. Лоуренс Шойруп (1993) та Ікухіро Таморі і Шойруп (1999) дотримуються дослідження граматичних та семантичних характеристик ономатопоетизмів, але також лише інтроспективно. Шойруп (1993) стверджує, що слова в англійській мові часто зустрічаються у вигляді дієслів. Таморі і Шойруп (1999) зазначають, що ономатопоетичні слова в англійській мові зазвичай функціонують або як дієслова, або як іменники, і що майже всі іменникові ономатопоетизми також слугують дієсловами.

На жаль, на сучасному етапі в Україні немає наукових праць, які б досліджували цікавлячи нас питання стосовно перекладу та проблематики перекладу оноματοпоетичної лексики. Саме це актуалізує наше бажання дослідити оноματοпоетичну лексику самостійно. Поглиблене дослідження цієї теми сприятиме кращому вивченню японської мови та культури Японії на території нашої держави. Ця тема має велике значення, адже без японської оноματοпоетики неможливо до кінця зрозуміти цю образність, якою наповнена японська мова, чим вона і відрізняється від інших мов нашого світу.

Об'єктом дослідження є оноματοпоетична лексика в художніх творах японської мови.

Предметом дослідження є особливості творення та реалізації оноματοпоетичної лексики в художньому перекладі.

Метою дослідження є аналіз оноματοпоетичної лексики як унікального прошарку японської мови та знаходження способів передачі оноματοпоетичної лексики японської мови на українську.

Для досягнення мети були поставлені такі завдання:

1. Розглянути усі існуючі підходи до визначення поняття оноματοпоетики, які існують у сучасній лінгвістиці.
2. Підібрати найкращий підхід для вирішення проблематики перекладу оноματοпоетики в художніх творах;
3. Описати характеристики різних оноματοпоетизмів;
4. Проаналізувати вплив онопатопоетичної лексики на основі певних художніх творів та манги;
5. Проаналізувати експресивні властивості та стилістичні характеристики японських оноματοпів на прикладах текстів художньої літератури;
6. Зробити психологічне та наукові дослідження для аналізу сприйняття українцями японських оноματοпоетизмів;
7. Виявити зв'язок японської оноματοпоетиної лексики з особливостями менталітету японців;
8. Узагальнити отримані результати та зробити відповідні висновки.

Матеріалом дослідження слугують уривки з японської художньої літератури та манги.

Наукові методи дослідження. В ході написання нашої магістерської роботи нами було використано багато методів лінгвістичного дослідження, які були вивчені під час лекцій з «Методів сучасних наукових лінгвістичних та перекладознавчих досліджень». По-перше, нами було використано зіставний метод, зокрема в розділі 3, за допомогою якого було отримано специфічні риси як української так і японської оноματοпоетики в художніх творах. Окрім цього, ми звернулися до описового методу, щоб отримати повну інформацію щодо оноματοпоетичної лексики, яка є головним фігурантом нашого дослідження. Також, нами було застосовано експериментальний метод в ході написання розділу 3, де ми збирали інформацію у респондентів задля отримання певних фактів та результатів.

Наукова новизна отриманих результатів. Обґрунтовано теоретичні засади вивчення оноματοпеїчних одиниць сучасної японської мови, здійснено комплексний аналіз вмотивованості використання оноματοпеїчної лексики у текстах японської художньої літератури та творів манга. Проведено декілька польових досліджень, опитувань а також психологічний дослід із застосуванням відео з оноματοпоетичною лексикою. Підтверджено положення щодо важливої ролі оноματοпоетичної лексики в японській мові та культурі.

Практичне значення. Отримані результати дослідження можуть бути використані при викладанні таких дисциплін, як теорія та практика перекладу, практичний курс двостороннього перекладу, лексикологія, стилістика японської мови, лінгвокраїнознавство тощо.

Структура роботи зумовлена предметом дослідження. Робота складається зі вступу, трьох основних розділів, висновку, анотації, бібліографії та додатків. У вступі обґрунтовується актуальність та новизна даної роботи, визначаються її об'єкт, предмет, мета та основні завдання, а також теоретичне та практичне значення отриманих в ході дослідження результатів.

Перший розділ роботи присвячено розкриттю причини проблематики перекладу художніх творів та теоретичним аспектам дослідження і формування оноματοпоетичної лексики на сучасному етапі. Крім того у ньому було обговорено класифікації японських звуконаслідувань та відмінності між звуконаслідуваннями та звукосимволізмом. Даний розділ складається з шести підрозділів, які присвячені характеристиці теоретичних здобутків науковців, які займалися вивченням оноματοпоетичної лексики. Перший підрозділ роботи присвячено проблематиці перекладу художніх творів. Другий підрозділ нашої дипломної роботи присвячено дослідженню поняття ономапоея в різних країнах світу та детальне вивчення минулих теоретичних здобутків. Третій підрозділ присвячено загальній характеристиці оноματοпоетичної лексики. Четвертій підрозділ описує класифікації японських оноματοпоетизмів. П'ятий підрозділ стосується вокального символізму японської оноματοпоетичної лексики. Шостий підрозділ описує відмінності між поняттями «звукосимволізм» і «звуконаслідування».

Другий розділ дипломної роботи присвячено оноματοпоетизмам в дитячій художній літературі а також психологічним аспектам використання оноματοпоетичної лексики в цілому. Другий розділ складається з чотирьох підрозділів. Перший підрозділ описує вжиток оноματοпоетизмів у дитячій художній літературі. Другий підрозділ присвячено одній із теорій виникнення мови. Третій та четвертій підрозділи описують так називаєміпсихоніми та оноματοпоетику з психологічної точки зору.

Третій розділ нашої роботи має на меті презентувати власні дослідження проблеми використання оноματοпоетичної лексики як в художній літературі, манзі, так і в повсякденному житті. Розділ складається з трьох підрозділів. У першому підрозділі ми розбираємо результати нашого власного першого дослідження із розпізнання японських оноματοпоетизмів не япономовним населенням, у якому досліджується розпізнання японських оноματοпоетизмів запропонованих респондентам у вигляді списку. Другий підрозділ є детальним розбором нашого другого дослідження, яке опирається на психологічні відмінності японців та

європейців, що впливає на розпізнання японських оноματοпоетизмів, в дослідженні задіяно декілька респондентів, яким було показано відеоряд із японськими оноματοпоетизмами. Третій підрозділ присвячено складнощам перекладу японської оноματοпоетики в сучасній японській літературі, проблематиці перекладу оноματοпоетичної лексики в художніх творах та ролі оноματοпоетичної лексики в творах манга.

РОЗДІЛ 1. ПРОБЛЕМАТИКА ПЕРЕКЛАДУ ОНОМАТОПОЕТИЧНОЇ ЛЕКСИКИ, ЇЇ ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ОСОБЛИВОСТІ ВЖИВАННЯ В ЯПОНСЬКІЙ МОВІ.

1.1 Проблематика перекладу художніх творів

Основною проблемою являється не те, що перекладач не розуміє оригінальний матеріал написаний іншою мовою, хоча це також дуже важливо. Сам читач повинен зрозуміти про що говориться, а це не така легка справа, як може здатися на перший погляд. Існує ряд перешкод, які трапляються на шляху, більшість з яких притаманна кожній мові, не лише японській.

Перешкода може створитися через плин часу, сторіч. Слова випадають з повсякденного вжитку, навіть стиль написання з часом зникає, перетворюється у щось зовсім інше. Для того щоб зрозуміти книгу, спершу треба зрозуміти мову, яку використовує автор. У цьому випадку без словника ніяк не обійтись. Особливо, якщо у літературі, яку вибрав для перекладу перекладач, використовується специфічний жаргон, який демонструє унікальність книги, її специфічне поле. У фантастиці, наприклад, існує величезна відмінність між словами тіло, труп та кадавр (не згадуючи вже про зомбі), і якщо читачу невідоме одне з цих слів, він просто «виштовхується» з історії яку читає назад до реальності, перетворюючи читання в пошуковий процес у словнику.

У перекладі дуже важливо розуміти слова які використовуються, і як вони використовуються. Якщо наприклад ми спостерігаємо за шаховим матчем та один з опонентів каже «бий вже», він каже про наступний хід, а не про буквальні побої, як наприклад малося б на увазі в боксі чи в середині якоїсь бійки.

Ще один важливий елемент – увесь додатковий культурний багаж, який іде разом зі словами та сценами, речі, які ми отримуємо просто живучи в культурі. Для нас може бути дуже звичними слова матері до дитини, яка відходить до сну: «не лягай ти на краю, а то сіренький вовчок так і вкусить за бочок». Але для іноземців,

яким невідомі наші народні колискові може здатися дивним: навіщо лякати дитину вовком та взагалі що це за колискова жаху?

Якщо перекладач чи читач не знайомий з відсилкою, не можна бути впевненим у тому, що не існує другого значення фрази. Можна взагалі пропустити цей другий вимір, на який натякає автор. Важче становиться тоді, коли відсилка йде до чогось, що сталося століттями тому.

Ми бачимо чимало таких прихованих відсилок при читанні і вони багато чого дають історії. Чим більше ми знаємо про культурний фон, тим багатшою стає історія. Це пів причини того, чому досить часто книги здаються плоскими. Вони і є плоскими, адже багато культурного контенту просто зникає в момент перекладу, навіть якщо перекладач переклав кожне слово.

Хочемо привести японське слово 面白 (omoshiroi), яке зазвичай перекладається як цікавий, чи приємний, або суміш двох в одному. В оригіналі слово відноситься до японських жінок, які розфарбовували свої обличчя (面白, omo) в білий (白, shiro), а потім розважали гостей, здебільшого чоловіків, що робило значення «приємний» більш значущим у даній ситуації. Лише читач, розуміючий японську мову буде знати, що таких жінок краще уникати, а ось україномовний читач, який читає твір в перекладі, повинен бути обізнаний в культурі Японії, чи просто втратить цей натяк зовсім.

У перекладі треба чітко розуміти, що написав автор, і, найважливіше, що він мав на увазі під цим. Без цього переклад просто неможливий.

Існує чотири варіанти дій для перекладача:

1. Перекладати та ігнорувати незрозуміле
2. Додавати пояснення
3. Робити примітки
4. Замінити

Під першим варіантом мається на увазі те, що наприклад перекладач перекладає з японської мови так, як написано. В цьому випадку гра слів буде втрачена і все закінчиться досить дивним реченням. Досить часто такий вид

перекладу можна побачити в субтитрах до фільмів, тому що просто не вистачає часу, щоб пояснити все, що потрібно. Другий варіант, додавання пояснення – гарне рішення, якщо перекладач може собі дозволити додавати його в текст. Іноді пояснення заважає пориву історії у тексті, створюючи певний бар'єр, який спотворює момент. Перший та третій варіанти досить гарно підходять для наукових перекладів.

Четвертий варіант, на нашу думку, найкраще підходить для художньої літератури. Під заміною мається на увазі те, що перекладач намагається підібрати історію з культури мови, на яку виконується переклад і замінити подію, яка чимось схожа та сталася у оригінальному тексті. Все це робиться задля того, щоб читач зміг зануритися у текст та відчувати себе там як риба у воді, а не як риба, яка опинилася десь на марсі.

Ще одна проблема полягає в тому, що японська мова має великий пласт слів, які неможливо перекласти на українську чи російську мову через те, що наші культури не розраховані на це, навіть заміна інколи просто не підходить. До такого пласту також відноситься японська оноματοпоетика.

1.2 Дослідження поняття «оноματοпея» в різних країнах світу

Як і для будь-якої науки для мовознавства характерне прагнення до вивчення та інтерпретації мовного процесу на всіх рівнях, оскільки мова постійно розвивається і доповнюється даний процес є невід'ємною частиною. Так завдяки мові, людина отримує інформацію з навколишнього середовища, сприймає об'єкти та явища, що потрапляють до сфери її когніції, а потім відображає своє сприйняття світу в мові шляхом комбінування звуків [50].

Поняття «оноματοпея» (від грец. *ὀνοματολογία*; *ὄνομα* — “ім'я”, *ποίησις* — “творю”, тобто “словотворчість” через звуконаслідування) у лексикології визначається, як мовне явище, що є характерним майже для кожної існуючої мови світу, визначається як «закономірний фонетично мотивований зв'язок між звуковим складом слова (фонемами) й акустичною ознакою позначуваного (денотатом)» [59,

с. 65]. Однак є більш спрощення роз'яснення для даного поняття, а саме: «ономатопея — це словотвір шляхом звуконаслідування» [50]. Відома українська дослідниця О. О. Селіванова дала наступну характеристику ономатопеїчній лексиці: «ономатопея – це умовна імітація різноманітних звуків природного довкілля фонетичними засобами даної конкретної мови (звуків тварин, неживих предметів, явищ природи тощо)» [71,с. 19].

Також важливо зазначити, що спершу вивчення ономатопеїчної лексики зводилось до ствердження, що виникнення мови є результатом наслідування людиною звукових ознак предметів, що називаються. Таку звуконаслідувальну теорію вперше запропонували давньогрецькі філософи-стоїки, що жили та досліджували у III ст. до н. е. Свій розвиток вона отримала у працях Фоми Аквінського, Жан-Жака Руссо, Рене Декарта. Пізніше у XVII-XIX ст. ця теорія визначила напрям досліджень Г. Лейбніца, В. фон Гумбольдта, М. В. Ломоносова, які розглядали звуконаслідування в рамках таких явищ як звукозображальність і звукосимволізм.

Головні принципи теорії звуконаслідування було сформовано і сформульовано в кінці XVII – на початку XVIII ст. німецьким філософом Г. Лейбніцем, який поклав в основу своїх суджень спостереження за характером зв'язку між “кореневими” (первинними) і «пізніми» (похідними) мовами [57,с. 32]. Наукові погляди дослідника зводилися до твердження про те, що існуючі мови постають як похідні, утворені від кореневої, первинної мови, у звучанні слів якої віддзеркалювалися звуки навколишнього світу. З плином часу похідні мови віддалялися від кореневої з її механізмом походження слів.

Отже, на думку філософа, поступово принцип звуконаслідування набуває іншої форми і стає символічним. Виникнення слів – це результат впливу ознак реальних речей і явищ навколишнього світу на людську свідомість, тобто людина дає назву предметам і явищам зважаючи на ті ознаки, які їм притаманні.

Не можемо лишити поза увагою те, що разом з теорією звуконаслідування у XVIII ст., а також пізніше, як можливу теорію походження мови розглядали і

вигукову теорію. На думку її прибічників [53], мова виникла як вияв емоційного стану людини, її почуттів, переживань, волевиявлення тощо.

Проте, незважаючи на численні дослідження звуконаслідування і звукосимволізму, навіть до початку ХХ ст. проблеми, пов'язані з описом особливостей зазначених вище явищ у мові, розглядалися лише в рамках інших важливих питань мовознавства. І тільки пізніше розпочинаються дослідження явища ономапопеї на матеріалі різних мов. Так, перші лінгвістичні розвідки, присвячені вивченню явища ономапопеїанглійській мові, з'явилися в кінці ХІХ — на початку ХХ століття. Однак,самостійним об'єктом дослідження звуконаслідувальна лексика стала, практично, лише в останні десятиліття ХХ століття. Осмисленню даної проблеми в мовознавстві сприяли праці В. Вундта[27], Х. Марчанда[13], Г. Пауля [65] та інших дослідників.

Дослідження лінгвістів 50-80 рр. ХХ ст. доводять те, що звуконаслідування відіграло значну роль у походженні мови. Російський дослідник О.О. Реформатський, визнаючи звуконаслідування одним з перших способів утворення слів, зазначав, що не маючи мови, людина чула звуки природи і намагалася відтворити ці звуки за допомогою свого мовного апарату. Але, на думку дослідника, пояснювати виникнення мови тільки таким механічним і пасивним чинником, як звуконаслідування, було б неправильно, адже «мова виникає і розвивається в людини разом із мисленням, а при звучанні мислення зводиться до фотографії» [69, с. 51].

У ХХ ст. в радянській лінгвістиці з'являється низка робіт, у яких різноманітних аспектах розглядалися звуконаслідувальні слова, а саме: їхня структура, семантичний складник, особливості функціонування в живому мовленні, повсякденній та літературній мові тощо. Так, уперше ономапопоетична лексика була ретельно й всебічно досліджена у праці О. І. Германовича [42,с. 56].

Увагу дослідника було спрямовано на вивчення морфологічних, синтаксичних та інтонаційних властивостей ономапопеїчної лексики як особливого класу слів, що вирізняється експресивністю й підвищеною емоційністю. О. І. Германович у своїй праці [41] визначив відмінності між звуконаслідувальними лексичними елементами

і вигуками, запропонував класифікацію ономапоетичної лексики за семантичною ознакою, а також проаналізував особливості функціонування цих лексем у розмовному та художньому стилях.

Існування ономапоетичної лексики як окремого лексико-семантичного розряду визнавав і видатний російський учений В. В. Виноградов, який стверджував, що розряд звуконаслідувальних окликів і вигуків дієслівні форми майже завжди знаходяться поза межами вигуків[36]. Значний внесок у дослідження звуконаслідувальної лексики зробив у своїх працях О. П. Журавльов [46].

Важливий крок в аналізі ономапоетичної лексики як реалізації відношень між звуком і змістом здійснив С. В. Воронін [38], який продемонстрував наявність об'єктивних законів, що керують зв'язком між звуком і значенням у слові. Ним були закладені основи нового напрямку лінгвістичної науки — фоносемантики, дисципліни, предметом якої є звуконаслідувальна, звукосимволічна системи мови, що вивчаються з просторових та часових позицій. С. В. Воронін розробив об'єктивні основи класифікації звуконаслідувальної лексики, для позначення одиниць якої увів новий термін — ономапо[38].

У другій половині ХХ — на початку ХХІ ст. ономапоетична лексика досить активно досліджується в різних аспектах з урахуванням структурних, синтаксичних характеристик, а також особливостей функціонування у різних мовах [27].

В минулому багато дослідників намагалися донести свої точки зору, що стосуються ономапоетизмів. Кожна з цих робіт покриває різні аспекти проблематики перекладу та розуміння ономапоетизмів в цілому. Флікс [52, с. 54-73] досліджував переклад японських ономапоетизмів на Шведську та запропонував декілька пояснень того, чому багато з ономапоетизмів лишаються не перекладеними. Він вказував на те, що в мові перекладу (Шведській), ономапоетика вважається чимось дитячим та вульгарним, що є однією з причин, чому перекладачі оминають використання подібних виразів. Також, у цих двох порівнювальних мовах є надто багато відмінностей та можливих варіантах розуміння та вираження підтексту, тож спроба надати еквівалент ономапоетизму мови оригіналу може привести до втрати важливих нюансів в мові перекладу. Окрім

цього, Флікс також додає до проблематики перекладу й стиль написання, як одну із причин оминання перекладачами оноματοпоетики. Через те, що у мові перекладу оноματοпоетика є неформальною, може здатися недоречним використовувати її в певному стилі перекладу. Досліджуючи цю проблему, Флікс запропонував шість методів, якими можуть користуватися перекладачі під час своєї роботи:

1. Використання прикметників
2. Використання прислівників
3. Використання дієслів
4. Використання парафрази
5. Використання оноματοпоетизмів
6. Опущення

Іносе відзначав, що «Крім випадку де оноματοпоетичні слова та звуконаслідування не додають додаткову інформацію до тексту, опущення не слід використовувати під час перекладу. Коли в мові перекладу немає свого відповідника, перекладач повинен прийняти рішення використати інші методи перекладу, як наприклад експлікативні парафрази або поєднання різних слів.

У своєму посібнику по перекладу з китайської на іспанську, Рамірез [51] присвятив короткий розділ перекладу китайської оноματοпоетики та експресивних слів на іспанську. (отметить номер тут). Він вказував, що: «Експресивними словами є ті слова, які, грубо кажучи, не імітують звук, але їх фонемі все ж таки додають звук чи інше відчуття, як от наприклад «murmullo» (гуркіт) чи «borboton» (булькання), і ці слова підпадають під «звичайну звукову символіку», що є визначенням Хінтона (1994)». [51, с. 41]

Він вважав, що фонологічні особливості цих слів є важливими, і виступав за пошук фонологічних еквівалентів, коли це можливо. Однак він розглядав і інші випадки і заявив, що такий вид еквівалентності може бути неможливим з ряду причин, які описує у своїй роботі Касас-Тост [51, с. 39-55]: Вони можуть не існувати в мові перекладу; можуть бути фонологічні відмінності або вони можуть призвести до какофонії, не забуваючи про невідповідність частоти використання. У таких випадках, Рамірез запропонував «не перекладати оноματοпоетизми чи

експресивні слова точно, а краще знайти смисловий еквівалент чи термін, який має до цього слова певне відношення». Однак, хоча він у випадку з експресивними словами Рамірез більш схильний до використання смислових еквівалентів, він менше прибігає до цього методу при роботі з оноματοпоетизмами, стверджуючи, що їх звучання є найважливішим компонентом і воно має бути передано в перекладі.

Також, Касас-Тост відмітив те, що теоретичний підхід Раміреза, підкріплений достатньо великим досвідом перекладацьким та ілюстратора, значно відрізняється від типових варіантів перекладу оноματοпоетизмів іншими професійними перекладачами, які, схоже, не мають ніяких проблем з опущенням оноματοпоетизмів у своїх перекладах.

Праці згаданих лінгвістів послугували теоретичним підґрунтям для нашого дослідження оноματοпеїчної лексики японської мови і своєрідним зразком для аналізу явища оноματοпеї в японській мові загалом, оскільки у вітчизняній орієнталістиці оноματοпеїчна лексика японської мови хоча й досліджувалась, однак у вищезазначеній темі нашої дипломної роботи ми будемо розглядати лише її у вузькому спектрі, а саме її роль та вмотивованість в японських коміксах манґа, а також особливості та труднощі під час перекладі з японської мови на українську.

У наш час існує декілька наукових праць в зіставленні японської та англійської оноματοпоетики.

Какехі [11,с.913-918]. стверджує, що японська оноματοпоетика зазвичай складається з онопатопоетики з часткою «to» та модифікованого дієслова, а англійський еквівалент являється більш «лексилізованим» вираженням. Ступінь лексичності та мімітичності використовується щоб визначити: чи складає оноματοпоетика в японській та англійській мовах власну категорію, яка відділяється від звичайного словника. Як Джорден [9,с.111-140]. та інші, вони зрозуміли, що японська оноματοпоетика значно більше виокремлюється як категорія, порівняно з англійською мовою, де багато оноματοпоетичних слів лексилізовані та стали більш-менш стилізованими.

Що стосується перекладу японської оноματοпоетики, також було зроблено декілька досліджень, особливо в знаходженні англійських еквівалентів цих слів.

Edström [3,с.33-52] зосередився у своєму дослідженні на 60 з 200 випадків використання оноματοпоетичної лексики в романі Ясунарі Кавабати «Сніжна країна»/Yukiguni, де переклади оноματοпоетики були опущені. Причиною опущення може слугувати стиль, необачність, чи труднощі у знаходженні англійського еквіваленту. Edström знайшов дві категорії оноματοпоетики, які найскладніше піддавалися перекладу, а саме «ті, що одночасно несуть більше ніж одне значення, та ті, що вказують одночасно на опис ситуації і на суб'єктивне тлумачення тієї ситуації» [3,с.50].

В іншому дослідженні оноματοпоетики в творі романі Ясунарі Кавабати «Сніжна країна», Хаясе [14, с.117-127] виділив декілька імовірних причин того, чому відносно велика кількість оноματοпоетичної лексики (59 з 186) була неперекладена. Структура перекладеного речення, наприклад, може зовсім відрізнятись від оригіналу, тому точний переклад оноματοпоетики може порушити нову структуру. Гіонго та гітайго виражає особистий, виразний нюанс, який не зв'яжеться зі стилем перекладу. Ще одна причина опущення звуко символізмів – переклад міг потребувати більш довшого, детального пояснення.

Кубо [22,с.50] використав категоризацію Какехі [11], коли аналізував переклади романів Міядзави Кенджі. Той факт, що 78% японських оноματοпоетизмів (більшість з них є гітайго) були перекладені без використання звуконаслідування, чи за допомогою пояснювальної техніки перекладу, чітко вказує на розрив між японською та англійською оноματοпоетичною лексикою.

В дослідженнях французьких перекладів японської оноματοпоетики, Такеучі [23,с.47-77] прийшов до висновку, що звуконаслідувальні слова, гіонго, були внесені до французької мови чи прийменником *avec* «with» чи за допомогою дієслова *faire* «(to) do» за яким слідував іменник, який вказував на звук, приклад: *bruissement* «murmur, whistling», *fracas* «crash», чи за допомогою дієслова, яке виражало звук, приклад: *gronder* «(to) growl», *ronfler* «(to) hum».

Переклад гітайго, звуко символізмів, які описують умови і являються більш символічними ніж гіонго, перекласти важче. Такеучі [23] відкрив три методи переносу гітайго у французьку. Перший метод – переклад гітайго за допомогою

прислівника. В інших випадках переклад просто був би неможливий, якщо він не був зроблений частиною якогось виразу (прикл.: gata-gatafureru – французькою frissoner «tremule»). Третій метод – перенос гітайго у французьку за допомогою парафрази. Найскладніші випадки переносу на французьку були вирішені парафразою/переповіданням.

1.3 Загальна характеристика оноματοпоетичної лексики

В основі звуконаслідувань та їх похідних лежить наслідування людиною тих чи інших звуків живої та неживої природи. Звуконаслідування – прошарок мови, до якого належать слова, які на безпосередньо почуттєвому рівні виражають звуки оточуючого світу, голоси людей і тварин, передають стан подій, які відбуваються та емоції.

Ономатопи (звукосимволічні одиниці) є умовним і досить абстрактним відтворенням різноманітних звуків природи за допомогою елементів різних мовних систем.

Явище оноματοпеї в українській мові аналізують такі дослідники, як С.В. Воронін [38], Л.І. Мацько [58] та інші. Проте зіставний аналіз оноματοпоетичних слів з японської мови на українську майже не досліджувався.

Японська мова тісно пов'язана з образністю, тому оноματοпоетична лексика – досить звичне для японської культури явище, яке давно було вкорінене як у народі Японії так і у словники. Оноματοпоетика охоплює багатий спектр впливу, охоплюючи всі сфери життя людей.

Сучасна лінгвістика з кожним днем розвивається, адже це суттєво нова наука. Тому існує багато різних класифікацій оноματοпоетичної лексики замість одної сталої. Деякі класифікують японську оноματοпоетичну лексику у п'ять груп:

- Гісейго (擬声語) – звуки, які продукують тварини та люди;
- Гійоуго (擬容語) – звуки, які зображують рухи;

- Гідзього (擬情語) – звуки, які відносяться до звуків, описуючих почуття;
- Гітайго (擬態語) – звуки, які описують умови і стан/звукосимволізм;
- Гіонго (擬音語) – звуки, що видаються з неживих предметів і природи/звуконаслідування.

Але, на нашу думку, більш доцільною є класифікаційний поділ на три групи:

- Гіонго (擬音語)
- Гітайго (擬態語)
- Гісейго (擬声語)

В художній стилістиці значення оноματοпоетики більш ширше – це вживані слова, які своїм звучанням схожі на слухові враження від зображеного явища.

Сприймаючи на слух оноματοпоетичну лексику, читач більше поглиблюється у твір, адже в дію приходять не лише мислення, але й його уява.

Стилістичні функції звуконаслідувальних слів різноманітні. Часто можна побачити як вони використовуються для створення каламбурної гри слів, для яскравого опису персонажа, допомагають зобразити фон, підсилюючи тим самим враження читача від прочитаного (опис природних явищ, пір року і т.д.).

При вивченні звуконаслідувальних слів немає сенсу наполягати на умовному характері імітації в процесі звуконаслідування. Кожна окрема мова адаптує певний звук у відповідності зі своєю фонетичною системою. Хоча джерело походження звуку одне і те саме, фонетична форма звуконаслідування в тій чи іншій мові відрізняється. (детальніше у Розділі 3. Власне дослідження). Даний клас слів представлений майже в усіх мовах світу, але він досить малий. Виключенням являються – японська та корейська мови, де звуконаслідування вживається на повсякденному рівні.

Японська мова як щойно відкритий континент, є чимало охочих, які мріють дослідити його, та зробити свої власні відкриття. Великий інтерес представляють звуконаслідування. З точки зору теорії, цей лексичний пласт вабить наявністю ознак, які виділяють його як семантичний клас. Варто підмітити, японське

звуконаслідування не обмежується лише наслідуванням звукових явищ позамовних реалій, сюди входять імітація звуком зорових зображень та інших сенсорних відчуттів, динамічних, психологічних станів тощо.

Японська мова багата на оноματοпоетизми, які вживаються у повсякденному житті японців, наукових дисертаціях та художніх творах. Вживаються вони як в усній, так і в письмовій формах.

Конрад Н.І. писав, що «оноματοпоетичні слова японської мови дають уявлення про щось у вигляді живого образу, тобто поповнюють концептуальний зміст мови образами. Це може стосуватися різноманітних сторін сприйняття» [51,с.37]. Ці слова можуть викликати зображення в уяві людини, як зорове так і слухове. У реченні, такі слова перетворюються в певну граматичну частину речення.

Оноματοпоетичні слова можуть виступати в реченні в якості підмета, присудка, означення, дієслова, додатка і виконувати функції різних обставин.

Окремої уваги з боку фахівців потребує також проблема перекладу японської оноματοпоетичної лексики українською мовою. «Проблема полягає зовсім не в написанні або прочитанні тих чи інших одиниць, як у випадку з ієрогліфікою. Тут ми стикаємося з задачею іншого рівня. Асоціативне мислення японця й іноземця (у даному випадку – європейця) не збігаються. Те, що є очевидним для першого, для другого дуже часто не значить абсолютно нічого. Японці кажуть, що при вивченні оноματοпоетики не можна діяти механічно» [48,с. 46].

Зауважимо лише, що звуконаслідування в японській мові передають звуки оточуючого середовища, природні явища, особливості дій, почуттів та вражень мовців з таким розмаїттям конотативних відтінків, такою повнотою і вичерпністю, що при їх перекладі українською, як і будь-якою іншою іноземною мовою, у багатьох випадках необхідно залучати декілька прислівників, дієприслівників, прикметників чи дієслів, щоб хоча б якимось більш-менш адекватно передати їхню семантику.

Комунікативний потенціал певного прошарку лексики будь якої мови передусім визначається частотністю її використання в реальному повсякденному

мовленні, а також у літературі, створеній для задоволення культурних, ділових, інформаційних та інших потреб.

Що стосується японської оноματοпоетичної лексики, то найчастіше вона трапляється:

- у дитячій мові (і, відповідно, у художній літературі, призначеній для дітей);
- у розмовно-побутовому мовленні;
- в окремих фольклорних жанрах: казках, прислів'ях, приказках;
- Жанрі хайку;
- у текстах газетно-публіцистичного стилю;
- у мові японських коміксів манга;
- у сучасних рекламних текстах.

Важливим показником не тільки частотності слововжитку оноματοпоетичної лексики в сучасній японській мові, а й оцінки японськими лінгвістами комунікативного потенціалу цих слів є той факт, що створений науковим колективом найвідоміших японських фахівців у галузі методики викладання японської мови як іноземної «Словник базової японської лексики для іноземців» (外国人のための基本語用例辞典 – «Гайкокуджін-но таме-но ніхон-го йореіджітен», Токіо, 1971) [Словник базової японської лексики... 1971] при загальному обсязі 2 500 ключових слів налічує у своєму головному реєстрі 81 оноματοпоетичну лексичну одиницю, тобто майже 3,3 % від усього масиву лексики визначеної в якості активного словникового запасу для іноземців, які вивчають японську мову. А весь масив оноματοпоетичних слів, рекомендованих провідними японськими фахівцями – авторами цього словника – як для активного, так і пасивного засвоєння іноземними студентами, який теж наводиться в цьому словнику, налічує 193 лексичні одиниці – тобто понад 7,7 % від загального обсягу лексики цього словника навчального типу, що є надзвичайно високим показником кількості оноματοпоетичних слів для лексичної основи будь-якої мови світу.

Звуконаслідування (ономатопея) та, ширше, звукосимволізм – це явища, за яких в основу номінації покладена закономірність, а не довільність фонем, а також зв'язок між фонемами у слові та значенням звуків.

Перш за все значення ономатопоетичного слова, яке тісно пов'язане з явищем звукового символізму, однак, базуючись на практиці перекладу та досвіді користування словниками, визначається його вживанням.

Існує три типи визначення ономатопоетичних одиниць, що зустрічаються в літературі, що поділяються на пов'язані з поняттям звукового символізму, семантичні і функціональні. Визначення, пов'язані зі звуковим символізмом, вказують на тісний зв'язок значення ономатопоетичних одиниць з їх звучанням. Деякі джерела і дослідники акцентують увагу на обов'язковості і мимовільності зв'язку з цим [8].

І. Таморі дає найкоротше визначення явищу ономатопеї – гісейго та гітайго, прямо передають значення за допомогою звуків. Семантичні визначення окреслюють область значень ономатопоетичних одиниць і визначають гісейго (звуконаслідування) як слова, що зображують звуки або голосу [24, с. 587], а гітайго – як слова, описують стан речей, що не має безпосереднього відношення до звуків [24, с. 602].

Більш детально гісейго та гітайго описуються як «слова, що виражають звуки і явища зовнішнього світу, голоси людей і тварин, стану речей і душевні стани безпосередньо через відчуття» [23, с. 1]. Функціональні визначення характеризують ономатопоетичних слова з точки зору тієї ролі, яку вони відіграють у мові, і пояснюють мету їх вживання в мові. Загальним для всіх дослідників є вказівка на конкретність звуконаслідувальних слів, їх експресивність, лаконічність і жвавність, а також підкреслення того факту, що ономатопеї слугують для вираження нюансів значень і створення «ефекту присутності» [18,9,14]. Термін «лаконічність» вимагає пояснень. Наприклад, І. Таморі стверджує, що ономатопеїчні слова «забезпечують засоби для короткого вираження, коли у мові відсутнє дієслово, що має достатньо значення для опису даного терміну. Вони надають мові жвавність. вони миттєво

викликають образ в мозку носія мови, виробляючи тим самим синестетичний ефект» [24, с. 5].

К. Кадоока додає, що ономатопои «висловлюють нюанси значень, детально описують почуття і руху речей; мають безпосередністю і ефективністю; уточнюють зміст дієслів з широким значенням» [10, с. 161-162].

Звісно ж, що до лаконічності, разом із здатністю «Миттєво викликати образ», можна також віднести багатозначність ономатопоетичних слів, що дозволяє поєднувати в значенні однієї одиниці не тільки множинні характеристики дії або стану, а й емоції, які ці дії або стану викликають у носіїв мови. Л. Шойруп [18] вказує на вживання ономатопоетичних одиниць для створення ритму і структуризації тексту (особливо в дитячій літературі). Основними характеристиками ономатопоетичних слів поряд з лаконічністю і конкретністю він називає неформальність, навмисність і демонстративність [8, с. 98]. Він також зауважує про те, що: «... японська ономатопоетика вживається для називання (токутей) звуків, дій, станів. Японські ономатопоетичні слова виконують не так функцію опису, скільки називання» [18, с. 48-55].

Відзначимо, що в японській лінгвістичній традиції використовуються різні терміни для позначення ономатопоетичних одиниць. Це звуконаслідування – гіонго («наслідування звуку») і гісейго (букв. - «Наслідування голосу»). При докладній класифікації ці терміни диференціюються за ознакою «наслідування голосу живої істоти», частіше ж вони використовуються як взаємозамінні. Існує і більш докладна термінологія в класифікаціях, пропонувананих, наприклад Х. Кіндаїчі [5], І. Таморі [18] і ін. В літературі також зустрічаються застарілі або менш уживані терміни: найбільш детально різні класифікації і термінологію розглядає С. Чіронов [78, с. 19-21].

Деякі дослідники, наприклад, Е. Хіда і Х. Асада [4, с. 7] вважають одним із критеріїв визначення ономатопоетичної одиниці форму слова. Ми вважаємо за краще не обмежувати дослідження рамками структурної класифікації, хоча і будемо на неї спиратися, користуючись, наприклад, підходом С. Чіронова [78], який в якості

одного з формальних критеріїв відповідності пропонує «наявність структури, порівнянної з іншими одиницями класу» [78, с. 10].

Таким чином, ми збираємося слідувати наступного робочого визначенню. Ономатопоетичних одиниці – це слова японської мови, безпосередньо передають звуки живої і неживої природи, фізичні і емоційні відчуття, що описують дії і стану предметів. Ці одиниці характеризуються наявністю ряду формальних (в першу чергу, структурних) ознак, записуються зазвичай складовими азбуками (хіраганою або катаканою) і вживаються в мовленні для лаконічного і емоційного опису, пожвавлення розповіді й створення «ефекту присутності». Для позначення всього шару ономатопоетичного лексики японської мови ми будемо користуватися як синонімами термінами «ономатопея», «ономатопоетичні слова» і «ономатопоетичні одиниці».

Звуконаслідування в художній стилістиці розуміється ширше – це вживані слова, які своїм звучанням нагадують слухові враження від зображеного явища.

Звуконаслідування часто зустрічається в художній літературі, чим наповнює писемну мову різноманітними звуками та більш емоційним та експресивним характером, допомагає читачу яскраво уявляти картину оточуючого світу. Система звукозображувальної лексики можна умовно поділити на три групи:

1. Слова, які виникли на основі звуконаслідування (охати, гикати, реготати, гавкати тощо);
2. Звуконаслідувальні слова, що імітують звуки, характерні для будь-якого, будь-чого, для явищ та дій (дзинь, кап-кап);
3. Звукозображувальні слова (звукосимволізми) – лексеми, що сприяють образній передачі руху, емоційних станів, фізичних та психічних явищ.

Стилістичні функції звуконаслідувальних слів багатообразні:

- часто використовуються для створення каламбурної гри слів;
- можуть стати яскравою словесною характеристикою персонажу;
- виступають як допоміжні зображувальні засоби, що підсилюють враження, експресію;
- лежать в основі багатьох розмовних антропонімів;

- можуть виконувати функції контекстуального синоніма та замінити дієслово чи ім'я.

При вивченні звуконаслідувальних слів немає підстави наполягати на умовному характері імітації в процесі звуконаслідування. Справа в тому, що кожна окрема мова адаптує певні звуки в відповідності зі своєю фонетичною системою. Тому маючи одні і ті ж самі джерела походження, звуконаслідування може бути наділеним в ту чи іншу фонетичну форму в різних мовах світу. Даний клас слів представлений практично в усіх мовах і як правило, являє собою досить малочислену групу лексичних одиниць.

Японська мова представляє собою інтерес з точки зору дослідження звуконаслідувальних слів. В теоретичному плані даний лексичний пласт привертає увагу в силу наявності ряду ознак, що виділяють його як семантичний клас, до того ж не обмежуючись наслідуванням звукових явищ позамовних реалій, також включає зображення зорових та інших сенсорних відчуттів, механічних взаємодій, динамічних станів, психологічних та інших характеристик людини. До того ж, налічує величезну кількість оноματοпоетичних слів, які часто вживаються в повсякденному житті японців як в усній, так і в писемній мові. Звуконаслідування часто зустрічається в художній літературі, наповнюючи писемну мову різноманітними звуками та більш емоційним та експресивним характером, допомагаючи читачу яскраво уявляти картину оточуючого світу. Це одна із характерних особливостей японської мови.

На думку М. Й. Конрада, оноματοпоетичні слова японської мови «дають уявлення про щось у вигляді живого образу, тобто поповнюють концептуальних зміст мови образами. Це може стосуватися різноманітних сторін сприйняття». Деякі з цих слів викликають слухове уявлення, інші зорове і т. д. знаходячись у реченні, такі одиниці драматизуються і перетворюються в певну частину речення, наприклад стають дієсловами, іменниками, прикметниками, означеннями [50, с. 375].

Отже, оноματοпоетичні слова в японській мові – це своєрідний розділ стародавніх слів, які не є самостійною частиною мови, так як з точки зору граматики вони не мають єдиної граматичної категорії, а входять в різні частини мови.

Звуконаслідування як клас слів, можна відповідно позначити, як слова в звучанні яких відображені звукові характеристики відтворювальних ними об'єктів, явищ, емоцій.

У даній роботі ми розглядаємо один з аспектів проблематики звукозображальних слів, а саме – специфічність вживання їх в японській мові і пов'язану з цим проблематику передачі на українську.

Специфічність оноματοпоетичних одиниць японської мови, на наш погляд, полягає, в першу чергу, в частоті їх вживання. Якщо в українській і в більшості європейських мов звуконаслідування (а тим більше звукосимволічні слова), за твердженням, наприклад, Ф. де Соссюра [74], знаходяться на периферії мовної системи, то в японському мовою оноματοпоетичних вираження, за словами Х. Какехі, «не є периферійними, але становлять значну частку мови» [11, с. 8].

Як стверджує Н. Осака, оноματοпоетичних слова зустрічаються в повсякденній мові, в художній літературі і коміксах манга, в газетних статтях, в рекламі, навіть в інструкціях по вживанню товарів, привертаючи увагу і сприяючи запам'ятовуванню назв [15]. Таким чином, перед нами стоїть завдання знайти адекватне засіб для передачі українською мовою тих значень, які мають оноματοпоетичні одиниці в японській мові. Для цього, розглянемо докладніше ті функції, які оноματοпоетизми виконують в мові.

Як відзначають багато дослідників, основна функція оноματοпоетизмів – експресивна. Оноματοпоетичні слова не тільки зображують звуки або стан речей, а й висловлюють почуття носія мови, передають його відчуття і емоції. При цьому важливу роль відіграє безпосередня передача почуттів, емоцій і відчуттів (завдяки явищу синестезії) в відміну від опису, створюваного при вживанні інших одиниць лексики.

Оноματοпоетичні одиниці, за твердженням, наприклад, Л. Шойрупа [18], грають також важливу роль в створенні ритму і структуризації тексту, що особливо важливо при перекладі поетичних творів. Також треба брати до уваги лаконічність, характерну для поєднань з оноματοпеїчними словами, і багатозначності одиниць. Не менш важлива функція японської оноματοпеї полягає в уточненні і звуженні

широкого або узагальнюючого значення деяких дієслів. В українській мові існує велика кількість дієслів, у яких конкретне значення виражено окремою лексемою. У японській ж мові конкретний відтінок значення дієслова часто надає те чи іншеономатопоетичнеслово, яке поєднується з даними дієсловом. Багато дослідників і автори літературних творів вважають, що ономатопоетичних слова – не єдиний спосіб прикрасити і пожвавити розповідь, і що ті ж самі значення можуть бути виражені іншими лексичними одиницями. Більш того, деякі письменники свідомо відмовляються від вживання ономатопоетичних лексем, вважаючи їх надто просторічними і такими, що знижують стиль твору.

Л. Шойруп[18] відзначає різке зниження кількості звуконаслідувальних слів в науковій літературі і офіційних повідомлень через вимоги до стилю (але не через будь-які заборони на вживання ономатопоетичних одиниць у мовленні). Звідси можна зробити висновок, що ономатопеїчні слова – важливий засіб виразності японської мови.

Е. Д. Поліванов стверджував, що японські ономатопоетичних слова «Точно можна не перекладати, просто опускаючи», оскільки «все необхідне для передачі змісту вже виражене іншими словами». Щоправда, в даному твердженні він робив застереження: «виключення становлять такі комплекси, значення яких вже настільки звузилося, що не представляє відмінностей від значень звичайних слів» [67,с. 106].

Ми вважаємо, що сенс в даному випадку розуміється лише як лексичне значення одиниці. Автор, очевидно, має на увазі тільки один з типів ономатопоетичних одиниць, пов'язаних у своєму значенні з головним словом поєднання, а не їх образну і емоційну складову.

Перед нами постає також проблема вибору одиниць перекладу, оскільки згадувані Е. Д. Поліванова[67] «комплекси», очевидно, є стійкими поєднаннями, про яких пише С. А. Бикова, класифікуючи поєднання ономатопоетичних говірок з дієсловами як фразеологічні комплекси, де «обидва компонента мають значенням, що грає роль в утворенні значення цільного сталого словосполучення».

Комунікативний потенціал певного прошарку лексики будь-якої мови передусім визначається частотністю її використання в реальному повсякденному мовленні, а також у літературі, створеній для задоволення культурних, ділових, інформаційних та інших потреб конкретного колективу мовців.

Що стосується японської оноματοпоетичної лексики, то найчастіше вона трапляється:

- у дитячій мові (і, відповідно, у художній літературі, призначеній для дітей);
- у розмовно-побутовому мовленні;
- в окремих фольклорних жанрах: казках, прислів'ях, приказках;
- у художній літературі, передусім – у поезії жанру хайку;
- у текстах газетно-публіцистичного стилю;
- у мові японських коміксів манґа;
- у сучасних рекламних текстах.

Безумовно, показник частотності навіть для джерел одного функціонального типу залежить від цілої низки різноманітних чинників, зокрема від жанрово-стилістичного різновиду конкретного тексту, комунікативної ситуації, статусу мовця (вікового, соціального, освітнього), адресата тощо, а тому може значно коливатися. Але в середньому, за нашими орієнтовними підрахунками, відсоток оноματοпоетичних одиниць у складі лексики, характерної для японських текстів різного походження, становить:

- дитяча мова:
  - а) діти віком від 2-х до 5-ти років – 10–12 %;
  - б) діти віком від 6-ти до 9-ти років – 6–8 %;
- японські комікси манґа – 8–10 %;
- дитяча література (казки, пісні, вірші) – 5–6 %;

- розмовно-побутове мовлення – 3–4 %;
- рекламні тексти – 2–2,5 %;
- художня література (поезія жанру хайку) – 1,5–2 %;
- тексти газетно-публіцистичного стилю – 0,5–1 %.

1.4 Тематична класифікація звуконаслідувань в японській мові. Японська термінологічна традиція

В японському, як і в західному мовознавстві існують головна та другорядна термінологія. Часто для визначення одного й того ж явища існує декілька назв. Найчастіше використовуються такі як: г'юґо, г'ітайґо, г'ісейґо.

擬音語 /giongo/ Г'юґо (—«слово, що наслідує звук») – аналог терміна «звуконаслідування» в його вузькому розумінні. Г'юґо визначаються як слова, викликані позначати голоси або звуки дії та впливу на неживі предмети та передавати їх у звуковій (на письмі – в буквенній) формі. Зазвичай вони записуються катаканою.

Наприклад:

バリバリ /baribari/ – хрусткий, звук паперу, що рветься

彼はバリバリ仕事をします。 /karewabaribarishigotowoshimasu/ Він працює зі всіх сил.

擬態語 /gitaigo/ (Г'ітайґо —«слово, що наслідує поведінку, стан або ситуацію») – аналог терміну «звукосимволізм». Відповідно, г'ітайґо визначаються як слова, що образно або символічно описують стан, явища, зміни тощо.

Наприклад:

キラキラ /kirakira/ – сяяти, блискіти, мерехтіти

星がキラキラ光っている。 /hoshigakirakirahikatteiru/ Мерехтіючи, сяють зірки

擬声語 /giseigo/ (Гісейго — «слово, що наслідує голос») – більш вузький термін, ніж гіонго, використовується як правило, для передачі голосів птахів, тварин, людини. Часто перекладається як «звуконаслідувальне слово».

Наприклад:

めえめえ /meeme/ – звук, який передає мекання вівці

どこかから羊がめえめえと鳴く声が聞こえる
/dokokarahitsujigameemeetonakugoegakikoeru/ Десь почулося мекання вівці.

Незважаючи на ці три терміни, існує ще декілька, які використовуються в цьому аспекті. オノマトペ (onomatope) — ономапопея, або «звуконаслідування»,

音象徴/onshouchou/ — «звуковий символізм», 意味の象徴/ iminoshouchou/ — «символи сенсу» тощо.

В залежності від типу словника терміногалія подається в різних значеннях, більш розширено(в спеціалізованих виданнях) та менш докладно (в звичайних лінгвістичних словниках).

Наприклад, при пошуках певних слів, ми можемо зустріти такий розподіл як, ономапопоетична лексика на позначенні фізичних та емоційних аспектів дійсності. Різноманітні звуки, які виникають в навколишньому середовищі: хлопки, дзвін, шум, булькання, наприклад

- 動物園に連れて行くと言ったら、三歳の息子はパチパチと手を叩いて喜んだ。 /doubutsuen ni hakobarete yuku to ittara, san sai no musuko wa pachipachi to te wo tataite yorokonda/ Коли я сказав своєму трьохлітньому сину, що ми підемо з ним в зоопарк, він дуже зрадів і захопив у долоні.

Також ономапопея має властивості передавати наступне:

1. Специфічні звуки, які утворюються людиною, твариною або неживими предметами:

- 教会の鐘がカランカランと鳴っている。 /kyoukai no kane ga karankaran to natteiru/ Гучно дзвонить церковний дзвін.

- シーツ、誰かが来たぞ！ /shitsu, dareka ga kitazo/ Цить, здається хтось прийшов!

- 犬がわんわんと人に向かって吠えていた。 /inu ga wanwan to hito ni mukatte hoeteita/ Собака нагавкала на людину.

2. Характер, емоція, відношення

- 怒られてもしゃーしゃーしゃている。 /okorarete mo shaashaasha shite iru/ Навіть коли його сварять, йому абсолютно байдуже.

- なんともチグハグな感じの夫婦だったが、とうとう離婚した。 /nantomo cheguhaguna kanji no fuufuu data ga, toutou rikkon shita/ Від самого початку вони справляли враження людей, які зовсім не підходять один одному, і, врешті-решт, вони розлучились.

- 最近の若い男女が、人前ばからずイチャイチャするのには閉口する。 /saikin no wakai tanjo ga, hitomae bakarazu ichaicha suru noni wa heikou suru/ Мені жахливо не подобається те, що сучасна молодь та дівчата відкрито показують свою почуття на людях

3. Робота та гроші

- 彼は必ず一週間に一度キチキチと報告書を出している。 /kare wa kanarazu isshuukan ni ichido kichikichi to houkokusho wo dashiteiru/ Обов'язково раз на тиждень він подає на розглядання доповідь.

- 彼は大学出でのホヤホヤだから、そんなに期待するのは無理だ。 /kare wa daigaku dashite no hoyahoyadakara, sonna ni kitai suru no wa murida/ Він тільки-тільки закінчив університет, тому немає сенсу покладати на нього надії.

4. Внутрішні та зовнішні аспекти людини

- あの若い女教師は、いつもサッパリした複素をしている。 /ano wakai onnakyoushi wa, itsumo seppari shita fusoku wo shiteiru/Ця молода вчителька завжди акуратно та гарно вдягається.

- 彼女は母親ソックリだ。 /kanojo wa hahaoya sokkurida/ Вона схожа як дві краплі води з мамою. (обличчя)

- 内気な彼女は、先生に呼ばれて、恥ずかしさに頬がカッカとほてって真っ赤になった。 /uchikina kanojo wa, sensei ni yobarete, hazukashisa ni hoo ga

kakkato hotte makka ni natta/ Дівчина почервоніла від сорому, коли її покликав вчитель. (виразобличчя, міміка)

- 背中がゾクゾク。風邪をひいたのかな。 /senaka ga zokuzoku. kaze wo hiita no kana/ Щось я погано себе почуваю, мабуть застудився...

- 香水をたくさんつけたらしい、プンブン匂いがする。 /kousui wo takusan tsuketa rashii, punpun nioi ga suru/ Здається, що вона зловживає парфумами, щось дуже різкий запах.

- わざわざ買いに出かけたが、もう売り切れたと言われてガッカリした。 /wazawaza kai ni dekaketa ga, mou urikireta to iwarete gakkirishita/ Я навмисно поїхав, для того щоб купити цю річ, та коли мені сказали, що вже все розкуплено, я дуже засмутився.

- 何をボヤツとしているのだ、もう行く時間だよ！ /paniwoboyattoshiteirunoda, mouikujikandayo/ А ти все гав ловиш? Вже час йти.

- この古い荒れた家に座ってみると、当時の生活がマザマザと思い浮かぶ。 /konofuruiaretakanisuwattemiruto, touji no seikatsugamazamaza to omoiukabu/ Коли я сиджу в цьому старому, занедбаному домі, переді мною, ніби, оживають спогади.

Кількість гітайго в художніх текстах вражає: наприклад, в одному реченні може зустрітися до трьох одиниць. Звичайно деяким авторам більш властива експресивність, ніж іншим, але загальна тенденція виглядає наступним чином. За допомогою використання певного ономатопоетичного слова або словосполучення «ономатопоетичнеслово+дієслово»можуть передаватися наступні категорії та відтінки значень:

1. Протяжність будь-якої дії в часі.

キラキラす /kirakirasuru/ – “блистіти, мерехтіти”, тобто мається на увазі, що достатньо довга дія. キラキラ використовується з такими іменниками як зірки, світло.

2. Не тільки ситуація сама по собі, але й її емоційний відтінок.

グダグダと /gudagudato/ – це не просто опис тимчасового проміжку часу, а почуття, що виникають від днів, що тягнуться один за одним, втома.

グダグダしい /gudagudashii/ – це “одноманітний, виснажливий”. Читачу стає доступною більш реальна атмосфера дії, фон оповідання. Також сюди можна включити опис навколишнього середовища, характеристику ситуації, що склалась, відношення та інше.

3. Внутрішній стан героя.

Звичайно вираз ぞうっとする /dzoutosuru/ – використовується для опису стану, коли людині холодно або дуже лячно («мурашки по спині», «волосся стало дибом» тощо).

Словосполучення 胸がホッと明るんだ。 /Munegahottoakarunda/ – «На душі одразу ставало світліше» говорить нам про внутрішні сумніви героя, про його переживання та емоції.

4. Характеристика певної дії.

Сполучення ジロジロならめる /jirojironagameru/ – «вивчати зі справжнім інтересом», плюс порівняння 天竺からきた麝香獣でも見るのよう。 /tenjikukarakitadjyakoujuudemomiruyouni/ – «як роздивляються привезені із закордону цікаві речі» дає явне підсилення, інтенсивність, насиченість дії.

ほくほく喜ぶ /hokuhokuyorokobu/ – не просто радіти, а «танцювати від радості, тріумфувати».

5. Образ дії, повідомлення додаткової характеристики певної дії.

スパスパ吸う /supasupasuu/ – це не просто курити, а саме «попахкувати трубкою». В уяві читача виникає не тільки образ людини, що курить трубку, а ще й звук, характерний для такої ситуації.

6. Ономатопоетичне слово та фразеологічна одиниця.

Наприклад ブツブツ言う /butsubutsuiu/ 口をこぼす /kuchiwokobosu/ – «фиркати, брикати», висловлювати незадоволення, або сміятися, видаючи уривчасті звуки носом, ротом. Або いらいらする /irairasuru/ 腹を立てる /harawotateru/ – «дратуватися, сердитися».

Тобто, ономатопоетична лексика додає яскравості, та експресії визначається як «якість мовлення, що є виразно-зображувальною»;

1.5 Вокальний символізм японської оноματοпоетичної лексики

Згідно зі статтею «Вокальний звуко-символізм японської оноματοпоетичної лексики» [69] Кобелянської, ми побачили, що в ході численних лінгвостатистичних експериментів українські й російські дослідники довели, що для переважної більшості природних носіїв української та російської мов відповідні приголосні звуки цих мов асоціюються з:

[Р] – загрозою та небезпекою;

[Л] – лагідністю, ніжністю;

[Ш] – тишею;

[Б] – раптовістю, несподіваністю;

[В] – м'якістю, в'ялістю;

[Ж, З] – енергійністю, жвавістю;

[М, Н] – дієвістю;

[К, П, С, Т, Ф] – нейтральністю.

Також, Кобелянська відзначає те, що «Що ж стосується японських приголосних звуків, то це питання також було предметом дослідження багатьох фахівців як у самій Японії, так і за її межами. Зокрема, проф. Уемура Сусуму [73] в «Курсі лекцій з історії японської мови», посилаючись на численні експериментальні дослідження японських лінгвістів, зауважує, що для переважної більшості його співвітчизників слова з відповідними звуками передають:

[К] – відчуття сухості;

[S] – відчуття приємності, вологості;

[Т] – відчуття сили, чоловічого начала;

[N] – відчуття липкості, в'язкості;

[H] – відчуття легкості, відсутності опору (спротиву); вільне коливання, погойдування тощо;

[M] – відчуття круглості, жіночого начала;

[Y] – відчуття м'якості слабкості податливості

[W] – відчуття крихкості, непевності [75].

Була поставлена ціль визначити ареал поширення звукосимволічних асоціативних зв'язків на оноματοпоетизми, що причисляють до самого давнього прошарку лексики будь-яких мов, і яка, відповідно, може свідчити про давність і перманентність цих асоціативних зв'язків.

Кобелянська відзначає, «що фахівці в галузі звукосимволізму виділяють певні універсальні диференційні ознаки для більшості мов світу, які базуються на відповідних акустико-артикуляційних характеристиках приголосних. Так, досліджуючи типологічні особливості звуконаслідувальних слів української, російської та англійської мов, І. О. Гаценко[41] з'ясувала, що аналогічна акустична структура цих слів породжує ідентичні звукові закономірності в різних мовах:

а) різке миттєве звучання – уривчастий характер зімкненого або зімкнено-щільного приголосного в анлаутній та ауслаутній позиціях;

б) глухий звук – шумовий характер глухого щільного приголосного, що зустрічається як в анлаутній, так і ауслаутній позиціях;

в) дрижачий звук – дисонансний характер фонем [p];

г) наслідування резонуючого, поступово згасаючого звука – оноματοпоетичне слово переважно закінчується на голосний чи сонорний, що дозволяє імітувати вказані особливості звуків при наслідувальній вимові;

д) монотонність і тривалість звучання моделюється тривалістю одного звука мовлення чи повторенням усього складу [41].»

Спільні для багатьох мов акустичні характеристики оноματοпоетичних слів європейські лінгвісти почали виділяти ще на початку минулого століття. Так

наприклад, німецький дослідник Герман Хілмер[7] у одній зі своїх праць, присвячених проблемам звуконаслідування, писав, що:

1) «звуки, що асоціюються з ударами», зазвичай, передаються за допомогою оноματοпоетичних коренів, що мають на кінці «проривні приголосні» [p], [b], [t], [d], [k], [g] та ін. ;

2) «тривалі шуми» передаються коренями оноματοпоетом, що мають на кінці фрикативи [v], [f], [z], [s], [j], [sh], [h] та ін. ;

3) «коливання, що поступово затухають», позначаються коренями з носовими приголосними в кінці [n], [m].

Усі ці закономірності значною мірою характерні і для японської оноματοпеї. Проте, екстраполюючи зазначені узагальнені акустичні характеристики на японську оноματοпоетичну лексику, слід пам'ятати про відкритість переважної більшості японських складів, а тому виділені Германом Хілмером[7] приголосні в японських оноματοпоетомах (окрім носових [n], [m], які в японській мові «зливаються» в єдиний назалізований приголосний [*ん*]) будуть знаходитися не в кінці кореня, а перед відповідним кінцевим голосним.

Наприклад:

1) «звуки, що асоціюються з ударами»:

じやぶ じやぶ /jyabu-jyabu/ – «хлюп-хлюп»; «хлюпатися», «плескатися», «бризкатися»;

がたがた /gata-gata/ – «з глухим стуком» (про зіткнення твердих предметів);

かたかた /kata-kata/ – «гуп-гуп» (про глухий стук, що повторюється);

ぱたぱた /pata-pata – «хлоп-хлоп»: а) про неодноразове плескання в долоні; б) про падіння один за одним тонких твердих предметів;

とくとく /toku-toku/ – «буль-буль»;

ぼきぼき /boki-boki/ – «хрусь-хрусь»;

ぱちぱち/pati-pati/ – «трісь-трісь»; «тріскотіти»;

2) «тривалі шуми»:

ざあざあ /zaa-zaa/ – про шум хвиль;

くすくす /kusu-kusu/ – «хихикати», «гигикати»;

くつくつ /kutsu-kutsu/ – «хихикати», «гигикати»;

ぐずぐず /guzu-guzu/ – бурчати, скаржитися;

ごそごそ (~ と) /goso-goso(-to)/ – «з шорохом»;

かさかさ /kasa-kasa/ – «шелестіти» (про сухе листя, траву тощо);

がさがさ (~ と) /kasa-kasa(-to)/ – «з шурхотом», «з шелестом»;

3) «коливання, що поступово затухають»:

わ:ん /waan/ – а) про луну (відлуння); б) про голосний плач;

あ:ん /aan/ – а) «широко розкривати рота»; б) «ридати», «голосити»;

うわ:ん /uwaan/ – а) про ревіння тварини; б) про гул (гук, шум) натовпу;

ひいんひいん /hiin-hiin/ – про ржання коня;

りんりん /rin-rin/ – (про звук дзвінка) «дзвеніти», «дзенькати», «дзеленькати»;

«дзіннь-дзіннь», «дзень-дзень», «дзень-дзелень»;

ぶんぶん /bun-bun/ – «дзижчати», «дзиготіти»; (про меч, шаблю) «свистіти» (у повітрі).

Японські лінгвісти теж виділяють узагальнені оноματοпоетичні значення окремих приголосних у складі оноματοпоетичних лексем. Таким чином, за даними Н. Г. Румак [50], що ссилається на відповідні дослідження японських лінгвістів та дослідників у галузі оноματοпоетики, зокрема І. Таморі[18], Х. Кіндаїчі [5] та Х. Оцубо [6], оноματοпоетичні одиниці із дзвінками приголосними зазвичай описують:

а) гучніші звуки;

б) більші за розміром предмети;

в) більшу кількість;

г) більшу активність дії;

д) більшу міру вираження ознаки [52].

«Іноді вони набувають також негативного відтінку значення порівняно з глухими приголосними і сприймаються як темніші, мутніші, грубіші, важчі» [6].

Про це наочно свідчать синонімічні за значенням оноματοпоетими, у складі яких глухий приголосний, характерний для твірної оноματοпоетичної основи, замінюється на парний дзвінкий у складі оноματοпоетими похідної. Наведемо декілька характерних прикладів:

とんとん /ton-ton/ – «стукати» (про негучний звук не дуже сильних ударів у двері, по плечу, спині тощо) (ドアをとんとん叩く。Стукати у двері);

どんどん /don-don/ – «стукати», «грюкати» (про гучний звук сильних ударів у двері, стіну, барабан тощо) (ドアをどんどんと叩く。Грюкати у двері);

ころころ /koro-koro/ – 1) «крутитися», «обертатися», «котитися» (えんぴつがころころ転がる。Олівець котиться); 2) «стрекотати», «стрекотіти», «сюрчати» (蛙はころころと鳴く。Жаба стрекоче);

ごろごろ /goro-goro/ – 1) «котитися» (про великі речі); «/рухатися/ з гуркотом»; «гриміти», «гуркотіти», «торохтіти»; (大きな石がごろごろころがる。Котиться великий камінь); 2) «гриміти» (雷がごろごろなる。Грім гримить);

こつこつ /kotsu-kotsu/ – «старанно», «наполегливо» (毎日こつこつと勉強する。Щодня наполегливо вчитися);

ごつごつ /gotsu-gotsu/ – «міцно», «цупко»; «стійко», «непорушно» (あの山は岩が多くて、ごつごつしている。У тих горах багато скель, міцних-преміцних);

くるくる /kuru-kuru/ – «обертатися», «крутитися» (風車がぐるぐる回っている。Вітряк крутиться (обертається));

ぐるぐる /guru-guru/ – «крутитися», «вертітися» «іти обертом»; «обв'язувати(ся)», «оперізувати(ся)» (酔って目がぐるぐる回る。Сп'янів так, що голова /досл. : очі/ йде обертом);

かんかん /kan-kan/ – «сильно», «дуже»; «гаряче», «палко» (про звук, світло, вогонь, почуття тощо) (鐘がかんかんと鳴っている。Дзвони голосно дзвенять);

が ん が ん /gan-gan/ – «сильно», «дуже»; «занадто», «надмірно» (про звук, світло, вогонь, почуття тощо) (工事の音がががんがんひびいてやかましい。Лунає знавіснілий гуркіт будівельних робіт);

ぱりぱり/pari-pari(-の)/ – «хрусткий», «хрумкий» (彼はぱりぱりの白パンを食べた。Він їв хрустку булку);

ばりばり /bari-bari/ – «з хрустом» (彼は書きかけの手紙をばりばりやぶった。Він із хрустом розірвав листа);

くすくす /kusu-kusu/ – «правильно», «як слід» (子供がすくすくそだつ。Правильно виховувати дітей).

«Окрім протиставлення глухих та дзвінких приголосних у складі оноματοпоетичної лексики, що справді привносить до семантики цих слів (як це добре видно з наведених прикладів) чітко виражені конотативні відтінки, японські лінгвісти відзначають також характерні узагальнені семантичні особливості оноματοпоетом при протиставленні зімкнених та фрикативних приголосних, палаталізованих і непалаталізованих. Якщо в першому випадку, на думку Х. Кіндаїчі [5], зімкнені приголосні звуки виражають активність, висоту, ширину, різноманітність, то фрикативні приголосні підкреслюють занурення, зникнення, м'якість, безлад, руйнування».[52]

Що ж стосується протиставлення палаталізованих і непалаталізованих приголосних, то Х. Кіндаїчі [5] вважає, що перші надають оноματοпоетичному слову відтінок просторіччя порівняно з їхніми непалаталізованими алофонами. Інший японський дослідник Х. Оцубо [6] розглядає цей випадок ще детальніше. Зокрема, він зазначає, що палаталізація приголосних у складі оноματοпоетичних слів для природних мовців асоціюється з м'якістю, податливістю, тяжкістю, наявністю вигинів (заокруглень) на відміну від відчуття прямої та легкості при сприйнятті на слух твердих приголосних [55].

Відповідних прикладів на підтвердження об'єктивності звуко символічних спостережень Х. Кіндаїчі [5] і Х. Оцубо [6] серед оноματοпоетичних одиниць японської мови можна знайти чимало. Однак, оскільки зазначені ними асоціації

мають занадто узагальнений характер, нам видається доцільнішим з'ясувати і перевірити об'єктивність асоціативних зв'язків, виділених свого часу С. Уемуруо [73] за результатами експериментальних досліджень інших японських лінгвістів. При цьому, відбираючи зі словників японської оноματοпоетичної лексики, які є у нашому розпорядженні, приклади на підтвердження чи спростування зазначених С. Уемуруо [73] асоціацій, ми намагалися включити до списку відповідних оноματοпоетичних лексем слова, що належать до всіх видів японських оноματοпоетом – гіонго, гісейго, гітайго.

1.6 Межа між звуконаслідуванням і звукосимволізмом

Раніше при вивченні такого явища як звуконаслідування, зовсім не приділяли уваги розмежуванню звуконаслідування та звукосимволізму. До середини ХХ століття вже була розроблена спеціальна класифікація, де вони групувались.

Звукосимволізм має декілька термінів:

- «звуковий символізм»
- «фонетичний символізм»
- «символіка звука»

Звукосимволізми також можуть позначатися як «ідеофони», «образні слова».

Звукосимволізми охоплюють широкий спектр явищ, які можна позначити: рух і світло, форму та величину предметів, віддаленість та близькість об'єктів, властивості поверхні чи матеріалу, тип ходи, міміку, поведінку тварини, фізіологічний чи емоційний стан людини.

Традиційно з поміж них виділяють наступні явища, які можна передати мовою за допомогою звукосимволізмів: позначення світлових явищ, властивостей предметів, їх поверхності, форми, виду; позначення способу, манери руху людини чи тварини; зовнішнього вигляду, міміки, виразу обличчя людини; емоцій, настрою. Звукосимволізми передають звуки в так званій «умовній» формі, яка не має з ними прямого зв'язку. Тобто відображення звуку в мові схоже на його реальне звучання.

Може бути і так, що за допомогою звукосимволізмів передаються навіть і не звукові явища.

В лінгвістиці прийнято розділяти «суб'єктивний» та «об'єктивний» звукосимволізм. В першому випадку мова йде про зв'язок між звуком та значенням в психіці людини, а у другому – про зв'язок між звуком та значенням в словах мови.

Висновки до розділу 1

Отже, підсумовуючи зазначене нами у розділі один – перекладач стикається з рядом проблем при перекладі художніх творів, а особливо під час перекладу такого лінгвістичного пласту як оноματοпоетична лексика. Оноματοпоетизми досліджували та продовжують досліджувати лінгвісти по всьому світу, але у цих дослідженнях все ще немає відповіді на питання – як саме правильніше перекладати оноματοпоетичну лексику задля того, щоб читач мови перекладу зміг зрозуміти посил автора твору мови оригіналу, не втрачаючи «наголосу» на моменті з того чи іншого твору. Ми також розглянули загальну характеристику оноματοпоетичної лексики та визначили стилістичні функції оноματοпоетизмів. Також, нами було досліджено роль оноματοпоетичної мови у японській мові, яка налічує найбільшу кількість оноματοпоетичної лексики поміж усіх мов світу. Окрім того, ця мова використовує оноματοпоетичну лексику не тільки як стилістичне забарвлення художніх творів чи творів манга, але також у повсякденному житті.

Оноματοпоетизми досить щільно поєднуються із менталітетом та культурою японців, що можна помітити навіть в оноματοпоетичній групі Гюнго, слова із якої відображають звуки, що продукуються із неживих предметів та природи. У першому розділі нашої дипломної роботи ми також зазначили сфери використання оноματοпоетичної лексики в японській мові, серед яких можна виділити: дитячу художню літературу, розмовно-побутове мовлення, фольклор, публіцистичні тексти, манга та рекламні тексти.

Ономатопоетизми є умовним і досить абстрактним відтворенням різноманітних звуків природи за допомогою елементів різних мовних систем. Ще з античних часів явище ономатопоетизму було предметом уваги не лише лінгвістів, а й філософів та психологів. Отже, у першому розділі ми детальніше розглянули класифікаційні групи звукосимволізмів, та зрозуміли, яку важливу роль відіграють звуконаслідування та звукосимволізм у житті японців, що можна побачити лише звернувши увагу на величезну кількість оноματοпоетизмів використаних у

художніх творах та повсякденному мовлені. Ми також розглянули відмінності між поняттями звуко символізм та звуконаслідування, та зрозуміли чому не варто думати, що це одне й те саме явище. Також, ми детальніше розглянули що таке «суб'єктивний» та «об'єктивний» звуко символізм.

РОЗДІЛ 2. ОНОМАТОПОЕТИЗМИ У ЯПОНСЬКІЙ ДИТЯЧІЙ ХУДОЖНІЙ ЛІТЕРАТУРІ. ОНОМАТОПОЕТИКА З ТОЧКИ ЗОРУ ПСИХОЛОГІЇ. ПСИХОНІМИ ГІТАЙГО

2.1 Ономатопоетизми у дитячій художній літературі та дитячому вжитку

Дослідженням японського дитячого мовлення в Україні свого часу активно займалась Л. В. Богдан [34]. Однією особливістю японської дитячої ономатопеї, притаманною насамперед мові коміксів-манґа, призначених для дітей молодшого віку, є значна кількість ономатопоетичних утворень, зазвичай відсутніх у словниках. Характерним є те, що морфологічна структура цих оказіональних ономатопоетичних одиниць досить часто виходить за межі типових структурних моделей японських ономатопоемом. Спираючись на дослідження японських лінгвістів Ф. Тамамури та Х. Какехі, Л. В. Богдан із цього приводу зазначає: «Аналіз як давніх, так і сучасних текстів дитячої японської літератури показав, що серед ономатопоетичних слів доволі часто зустрічаються малоінтегровані лексичні одиниці оказіонального характеру. Найширше вони вживаються у коміксах. Так, наприклад, па (ノッ) – передає звукпід час перетворення людини в предмет; абуку-о-тобасупуу-пуу-рарарапуу-рарара (あぶくを飛ばすぷーぷーらららぷーららら) – описує звук пускання бульбашок; дзоо-сан хана-де мідзудеппоопусюцу (象さん鼻で水鉄砲プシューッ) – передає звук потоку води, яку слон випускає хоботом; гагагагага... дододододо... дошшьоон (ガガガガガ。。。ドドドド。。。ドッ ショーン) –передає звуки ударів під час боротьби тощо» [11]. До оказіональних утворень дитячої японської мови дослідниця відносить також деякі сполучення ономатопоетичних слів, лексичні одиниці у складі яких мають різні структурні моделі. «Такі автономні сполучення ономатопоетичних слів, – підкреслює вона, – не є стійкими, їх утворення спричинені контекстом. Функція цих ономатопоетичних слів пов'язана не стільки з описом певного образу, скільки з «прямим передаванням» цього образу. Так, у казці «ちからたろう» («Богатир Таро». – О. К.)

лексичне значення дієслова іку (行く) – «іти» описується таким сполученням оноματοпоетичних слів: ношці-джянґа-дзуцін (のっしじゃんがずしん) (Додаток В). В іншій казці «ぶんぶくちやがま» («Чайник Бунбуку». – О. К.) звуки сопілок та барабанів передані через таке сполучення оказіональних оноματοпоетичних слів: Фуе я тайко-ґа мата хібікімаціта. Дончяка-дончяка, топпікі-пій. Сутетеке-тен, додонґа-дон (笛やたいこがまた響きました。どんちやかどんちやか、とっぴきぴい。すててけてん、どどんがどん).

2.2 «Бау-вау» теорія виникнення мови

Так звана «теорія бау-вау» стоїть на тому, що мова з'явилася тоді, коли нащадки людей почали імітувати звуки природи, які їх оточували. Перші слова були оноματοпоетичні та включали такі звуки як «му», «няв», «бульк», «ку-ку», та «бум». В українській мові не так багато оноματοпоетизмів, як було зазначено вище. Якщо подивитися на інші частини світу, собака може сказати «ау-ау» португальською та «ванг-ванг» китайською.

Подивитися на відмінності оноματοпоетизмів допоможе кіт та його «няв», принаймні ми, українці, гадаємо, що він каже «няв».

Японська: *nya*

Каталонська: *meu*

Китайська: *mao*

Данська: *miaav*

Голландська: *miauw*

Фінська: *miau/kurnau*

Французька: *miaou*

Грецька: *païou*

Іврит: *miau/miya*

Угорська: *miaaai*

Корейська: *yaong/nyaong*

Норвезька: *tjau*

Португальська: *miau*

Іспанська: *miau*

Важко точно сказати чому звуконаслідування у кожної нації своє та майже у всьому відрізняється, хоча джерелом у всіх слугує одна і там сама тварина. Завдяки прикладу наведеному вище, можна говорити про розповсюдження явища оноματοпоетизмів не лише у межах японської мови. Також це невелике дослідження служить гарним прикладом того, наскільки сильно відрізняється японське бачення оноματοпоетизмів від інших країн світу. Адже майже з усіма іншими мовами можна знайти якусь схожість у вимові.

2.3 Оноματοпоетика з точки зору психології. Психоніми гітайго

Аби дослідити оноματοпоетичну лексику з усіх боків, потрібно також звернутися до психології та психолінгвістики.

Психолінгвістика – це галузь мовознавства, що вивчає процеси мови з погляду відповідності змісту висловленого комунікативному намірові. Тобто вона розглядає процеси сприйняття, аналізу, синтезу, які миттєво відбуваються у відповідних відділах головного мозку; далі розглядається результат – висловлене, щоб потім зрозуміти висновок, чи співвідносні власне висловлене з тією інформацією, яку хотів донести мовець. Сміх як прояв реакції на веселу розповідь чи сльози від якоїсь жахливої ситуації являють собою найкращий приклад того, що психологія та лінгвістика тісно пов'язані між собою. Оноματοпоетична лексика також причетна до цього, адже її вживання має мовленнєві функції і після використання ми отримуємо відповідну реакцію слухача/читача.

Оноματοпоетичну лексику японської мови дуже важко перекласти на інші мови, зокрема на українську. Опанувати оноματοпоетичний прошарок японської мови також доволі складно. Серед усіх вищеперерахованих категорій, найважчим для вивчення варто вважати *gitaigo*/психоніми, оскільки саме вони описують таку складну річ як внутрішні переживання та почуття загалом. Почуття не піддаються точному опису, тому використання двомовних словників у цьому випадку майже не

допоможе, адже у них описані лише приблизні варіанти, які не досить чітко можуть виразити суть одного з психонімів. Іноді буває так, що декілька зовсім різних психонімів перекладається однаково. Для прикладу вважаємо доречним згадати японсько-англійський словник «Kenkyuusha's New Japanese-English Dictionary» де слова ぎよっとする та ときする перекладаються як «Startled», що українською значить «перелякатися», а ひやひや та びくびく - «be afraid». Однак справжнє значення, яке мають ці згадані психоніми не схожі між собою. Навіть носії мови чітко не зможуть пояснити у чому різниця.

Висновки до розділу 2

Отже, у розділі два нашої дипломної роботи ми детальніше розглянули явище оноματοпоетичної лексики у дитячій літературі, та прийшли до висновків, що оноματοпоетизми значно поліпшують вивчення дитиною навколишнього середовища, а також допомагають досягнути природні феномени та пізнавати світ. Через використання оноματοпоетичної лексики в дитячій літературі з самого дитинства людина починає сприймати прочитані твори не тільки за допомогою зору та мислення, але також слуху. Оноματοпоетизми задіюють слухову пам'ять людини, що забарвлює твір та допомагає зануритись уяві в те, що відбувається на папері. Це також підвело нас до думки, що оноματοпоетична лексика тісно пов'язана із психологією та психікою людини. Психологічні відмінності різних народів створюють цю саму проблематику перекладу оноματοпоетизмів із якою стикаються перекладачі під час роботи над художніми творами чи рендерінгу сказаного. Нами також було досліджено таке поняття як психоніми/gitaigo, що є найважчою для дослідження та вивчення групою оноματοпоетизмів.

РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ РОЗУМІННЯ ТА ПЕРЕКЛАДУ ОНОМАТОПОЕТИЧНОЇ ЛЕКСИКИ В ХУДОЖНІЙ ЛІТЕРАТУРІ ТА ПОВСЯКДЕННОМУ ЖИТТІ

3.1 Дослідження розпізнання японських оноματοпоетизмів україномовним, російськомовним та англомовним населенням

Для того аби детально дослідити проблематику вжитку оноματοпоетичних слів та різницю між японською та українською оноματοпоетичною лексикою, нами було проведено опитування серед користувачів соціальних мереж Reddit, Facebook та Instagram яке було орієнтовано, перш за все, на людей, які не володіють японською мовою.

Психолінгвістичний експеримент повинен був визначити рівень сприйняття україномовної аудиторії японської оноματοпоетичної лексики, а саме giseigo та giongo. У експерименті брали участь здебільшого люди віком від 18 до 25 років. Матеріал експерименту містив 12 японських оноματοпоетичних слів з двох груп: неживі звуки природи та звуки дикої природи. Опитуваних було поставлено перед фактом існування «звуконаслідувальних пар» на обох мовах (японська – українська/російська).

Результати:

	Транскрипція	Український аналог	Транскрипція	Розпізнаваність
擬音語	звуки, що видаються з неживих предметів і природи/звуконаслідування			
ちよきちよき	Choki-choki	Чік-чік	Chik - chik	80%
りんりん	Rinrin	Дзинь-дзинь	Dzyn-dzyn	70%
とんとん	Tonton	Стук-стук	Stuk-stuk	10%
ぼんぼん	Bonbon	Бум-бум	Bum-bum	15%
ちくたく	Chikutaku	Тік-так	Tik-tak	80%
擬声語	звуки, які продукують тварини та люди			
もーもー	Mo:-mo:	Му-му	Mu:u:	100%
かーかー	Ka:-ka:	Кар-кар	Kar-kar	90%
わんわん	Wan-wan	Гав-гав	Gav-gav	20%
かっこ	Kakko	Ку-ку	Ku-ku	20%
けろっ	Kero'-kero'	Ква-ква	Kwa-kwa	0%
ほーほー	Ho:-ho:	Уууу-уууу (сова)	U:-u:	91%

Таблиця 3.1 результати розпізнання японських оноματοпоетизмів

Опираючись на результати наведені у таблиці, відсоток японських оноματοпоетичних слів, які були впізнані українськими та російськими користувачами зазначених вище соціальних мереж досить великий. Найбільше розпізнавали слова もーもー *Mo:-mo:* (аналогом українським є му-му), ちくたく *Chikutaku* (аналог тік-так) і ちよきちよき *Choki-choki* (аналог чік-чік). Великий рівень розпізнавання може бути пояснений певними схожостями в фонетичних системах двох мов. Цікаво те, що ті японські оноματοпоетизми, які не схожі фонетично з українськими аналогами також були ідентифіковані правильно. Це можна пояснити таким лінгвістичним феноменом як інтралінгвістична іронічність, яка має на меті зберегти якість природних звуків використовуючи різноманітні лінгвістичні техніки для передачі їх між мовами. Проте, було кілька слів, які викликали труднощі в розпізнанні. Можна припустити, що у цих випадках вони не є звичні для фонетичного пласту української мови і це привело до того, що вони не піддавалися розпізнанню у ході опитування. Ретельний аналіз результату експерименту показує, що розпізнавання слів, які відображають звук з інших систем мови трапляється в результаті налягання наступних факторів:

1. Завдяки зовнішній фонетичній подібності, яка існує між оноματοпоетичними словами різних систем мов.
2. Збережена якість створених природою звуків оноματοпоетичних слів непов'язаних між собою мов, незалежно від різниці фонетичних методів (технік), які використовуються для їх позначення.

3.2 Психологічне дослідження зорового та слухового сприйняття оноματοпоетизмів

Психологічний експеримент з описом оноματοпоетичної лексики в відео-прикладках.

Нами було проведено психологічний експеримент для того щоб дослідити як саме українці розуміють японську оноματοпоетичну лексику. Цей психологічний

експеримент відрізняється від попереднього, адже у ньому ми вирішили задіяти слухові рецептори респондентів та порівняти ці результати з експериментом, під час якого респонденти лише читали оноματοпоетизми, намагаючись здогадатися що саме вони передають та якому українському оноματοпоетизму вони відповідають.

Методика експерименту полягала в наступному: ми дали чотирьом українським студентам з різних частин країни подивитися відео та попросили описати сцени з поясненням оноματοпоетичної лексики українською мовою. Відео складалося з 15 оноματοпоетичних сцен, кожен з оноματοпоетизмів являв собою звуком з повсякденного життя. Наприклад, звук, який робить тостер після того як він закінчив приготування тосту японською мовою буде chin (ちん). У відео тостер готує хліб, що супроводжується звуком chin (ちん). Результати експерименту можна побачити в таблиці 2. Наприклад, чотири українці, які побачили сцену з поясненням оноματοпоетизму chin (ちん) відповіли так:

1. Дінь
2. Дзинь
3. Тостер готує хліб
4. Тостер готує хліб зі звуком дінь

На сцену з поясненням оноματοпоетизму peta (ぺた), учасники опитування відповіли так:

1. Па
2. Да
3. Приліплювати
4. Прикріплювати

Назва відео	Дипломна робота: переклад оноματοпоетизмів			
Дата проведення експерименту	15.07.2019			
Респондент	1	2	3	4
Місце народження	Київ	Одеса	Рівне	Кропивницький
Мови на яких розмовляє	Українська Японська	Українська, Англійська	Українська Англійська	Українська

		Японська		
--	--	----------	--	--

Таблиця 3.2 Деталі експерименту з використанням відео з оноματοпоетизмами та відомості про респондентів

В результаті нашого експерименту кожен з чотирьох опитуваних респондентів надав пояснення українською мовою всім 15 відео-нарізкам з оноματοпоетизмами. Три людини переклали всі оноματοпоетизми українською, а одна людина не змогла перекласти два оноματοпоетизми з вищезазначеного відео. Дивлячись на їх відповіді ми можемо побачити один із методів роботи з японськими оноματοпоетизмами про який ми докладно писали у першому розділі цієї дипломної роботи, а саме про знаходження відповідників в українській мові замість того, щоб перекладати японські оноματοпоетизми чи транслітерувати їх.

Якщо подивитися на таблицю 3.3, ми побачимо пояснення, які вказані без відмітки – їх з легкістю зрозуміли інші україномовні люди. З іншого боку, ті пояснення, які мають відмітки ++ інші люди зрозуміти не змогли. Ці відповіді українською мовою були зібрані, як показано в таблиці 3.3. Після цього їх показали україномовним людям, які не входять до складу чотирьох опитуваних задля того щоб перевірити, чи зрозуміють люди, які не бачили відео, а лише прочитали пояснення від респондентів, про що йде мова. Налічувалося 17 груп слів, які відповідачі зрозуміти не змогли, тому їх не було включено у статистику дослідження. Ми проаналізували 43 груп, які залишилися та перевірили моделі частин мови які вони мали. Результати можна побачити у таблиці 3.3.

Оноματοпоетизм із відео	Респондент 1	Респондент 2	Респондент 3	Респондент 4
kachi (カチ)	++Звукдадада	++звук какака	тікання годинника	Тікання годинника
chin (ちん)	звук дін	звук дін	Хліб печеться в тостері	Хліб печеться в тостері зі звуком дін
karakara (からから)	Порожня чашка	++пусто	Порожня склянка	Порожньо
chobi (ちよび)	1/4	Трохи налито	1/4	Зовсім трохи

				молока
Konkon (コンコン)	Тук-тук	Стук-стук	Стукати в двері	Стукіт в двері
Gatan-goton (ガタンゴトン)	Чу-чу-чу-чу	Гатан-готон	Звук потяга який рухається	Чух-чух
ponpon (ぽんぽん)	Хлоп-хлоп	Пон-пон	Плескати в долоні	Звук хлоп-хлоп коли аплодують
parapara (ぱらぱら)	Сипати сіль	++Звук сасаса	Звук щащаца коли сипеш сіль	Сипе сіль
jiwa (ジワ)	++ Звук джі	Плавлення	Їсть хліб	Танэ масло
saku (さく)	Ом-ом	++Саку-саку	Хрум-хрум	Хрускітхліба коли йогоіси
kirakira (きらきら)	--	Падіння	Звук коли падають сніжинки у шарі	Падають сніжинки
peta (ぺた)	++ Звук па	++ Звук па	приліплювати	прикріпляти
tantan (たんたん)	Звук дададада	Звук піліпала	печатає	печатає
biri (びり)	-	Звук клац	Відкриває сумку	Відкриває сумку
Za-za- (ざーざー)	сасасасаса	щащаца	Звук коли йде дощ	Звук проливного дощу

Таблиця 3.3 Відповіді респондентів після перегляду відео з ономатопоетизмами

У цьому розділі ми пояснюємо та обговорюємо результати експерименту

Результати психологічного експерименту з описом ономатопоетичної лексики в відео-прикладках.

Той факт, що учасники експерименту були родом з різних частин країни призвів до деяких діалектних відмінностей у перекладах. Ці переклади можуть зрозуміти лише люди, які знайомі з цим діалектом, а точніше карпатським.

З іншого боку, два учасника експерименту володіли японською мовою. Після перегляду відео, вони переклали японську ономатопоетичну лексику на українську зі схожою вимовою. Коли готові переклади були показані іншим 10 україномовним людям, ніхто з них не зміг зрозуміти значення цього ономатопоетизму (перекладеного саме япономовними респондентами). Причиною є те, що ці переклади не є стандартними українськими словами (неологізми) та за відсутністю певного контексту неможливо зрозуміти значення слів. Тому, ці відповіді позначені у таблиці 3 під знаком ++ як ті, які не підходять нашій меті дослідження. Підсумовуючи, зрозумілість перекладу японської ономатопеї словами з подібним звуком дуже низька.

Дивлячись на таблицю 3.3, ми бачимо, що респондент 1 не зміг перевести ономатопоетизм kirakira (відео падіння штучного снігу у сніжній кулі). Причиною цього є культурні відмінності між Японією та Україною. У Японії така іграшка є більш розповсюдженою серед покупців. Проте в Україні немає звички купувати чи колекціонувати такого роду речі, тому респондент 1 не зміг зрозуміти як саме слід перекласти чи інтерпретувати побачине. Більше того, нашому менталітету, як зазначалося в розділі один, не притаманне використання такого роду звуко символів. Це свідчить про те, що процес перекладу ономатопоетизмів може виявити такі культурні відмінності. Тому, крім перекладу, необхідно пояснити також і культурні відмінності.

Крім того, респондент 1 не зміг перевести слово *biri* («звук розривання паперу»). Причиною цього можна вважати те, що кількість українських оноματοпоетизмів є невеликою, учасникам було важко уявити собі український еквівалент японської оноματοпеї. Це свідчить про необхідність у допомозі українським читачам у розумінні японської оноματοпеї.

3.3 Складнощі перекладу оноματοпоетичнихлексичних одиниць в сучасній японській літературі

Ця секція даної дипломної роботи присвячена дослідженню труднощів перекладу виразів з використанням оноματοпоетичної лексики на прикладі поем ШунтароТанігави (1931-), відомого сучасного поета.

1. あなたはおおげさねとおんあはいう (*Anatawaoogesanetoonnawaiu*)
«Але ти надто перебільшуєш, каже жінка»
2. あのひとはぼそぼそはんしただけよ (*Anohitowabosobosohanshitadakeyo*)
«Він тільки і міг що бурмотіти»
3. ぺらぺらしゃべったりはしなかったは (*Perapera shabettari wa shinakatta wa*)
«Ніколи не базікав як ти»
4. いやむしろがみがみわめいていたよ (*Iyamushirogamigamiwameiteitayo*)
«Ні, скоріше у нього була звичка презирливо кричати»
5. ぶつぶつとおとこはいう (*Butsubutsutootokowaiu*)
«Хлопець нарікає»
6. あなたみたいに氏いうじいいうのよりいうのよりいいわ (*Anata mitai ni ujiu jiiu no yori iiwa*)
«Краще, ніж бути таким невиразним, як ти»
7. さばさばとおんあはこたえる (*Sabasabatoonnawakotaeru*)
«Жінка відверто відповідає»
8. ろくいちっぷきゅうりりと (*Rokuichippukyuriririto*)
«Rokuichippukyuririri»

9. かののなかのことりがさえずる (*Kagononakanokotorigasaezuru*)

«Щебече пташка в своїй клітці»

10. おんなのみてるまんがのなかで (*Onna no miteru manga no naka de*)

«В мультфільмі що дивиться жінка»

11. ずててとしゅじんこうがずっこける (*Zutetettoshujinkougazukkokeru*)

«Головний герой з гуркотом впав»

12. まどのそとにぽつんとかかしがたっている (*Mado no soto ni potsun to kakashi ga tatteiru*)

«За вікном стоїть опудало саме самісіньке»

13. きらきらかがやくまなつのひのもとで (*Kirakira kagayaku manatsu no hi no moto de*)

«Під блискучим літнім сонцем»

14. せかいはほとんどおんがくであった (*Sekaiwahotondoongakudeatta*)

«Світ був майже музикою»

В цих 14 строфах поет використовує 10 оноματοпоетичних виразів. З них звуконаслідуванням (гіонго/гісейго) є *bosoboso* (2), *perapera* (3), *gamigami* (4), *butsubutsu* (5), *rokuikuchippokuyuririri* (8), та *zutete* (11). Звукосимволізмами є *ujijuji* (6), *sabasaba* (7), *potsun* (12) і *kirakira* (13).

З вищеперерахованих *bosoboso*, *perapera*, *gamigami* і *butsubutsu* всі виражають різні манери (а тому і різні тони голосів) розмови. *Rokuikuchippokuyuririri*, яке є звуком пташки, яке щебече цю поему є власною видумкою поета, хоча він і використовує такі звуки як «*chi*», «*ku*» та «*ri*», які з'являються в більш традиційних оноματοпоетичних виразах для звуків пташок.

Проблематика перекладу цих речень очевидна, адже їх конкретні форми також вносять великий вклад в ритм вірша. Враження від того, що вірш налічує так багато «звуків» приводить читача до фінальної строфи «Світ був майже музикою» - музикою, яка за будь-яких умов зникає при перекладі.

3.3.1 Переклад оноματοпеї у художніх творах

Серед лінгвістів існує думка, що японська мова насичена звукосимволічними словами тому, що японці завжди надавали великого значення впливу оточуючого середовища на людину і тим почуттям, які відчують люди при взаємодії з ним. Постійна увага до звуків та явищам природи, напевно, й породило багатий пласт оноματοпоетичної лексики.

Говорячи про роль оноματοпоетичної лексики в художній літературі, де гіонго та гітайго використовуються дуже широко, можна виділити декілька моментів. По-перше, за допомогою цих категорій, дуже часто в зжатій (може навіть до одного слова) формі виражається досить розгорнуте в нашому (європейському) уявленні поняття. Наприклад, використовуючи певні оноματοпоетичні слова, автор як би заздалегідь прораховує реакцію читача і апелює до певних емоційних сторін сприйняття. По-друге, в художній літературі дуже важливо передати відтінок смислу, уточнити образ вчинення дії, манеру поведінки, надати словам певного забарвлення. Таким чином, прагнучи досягти точності, письменники використовують зокрема оноματοпоетику.

Використання оноματοпоетики не є забаганкою сучасних авторів. Класики японської літератури, поети, прозаїки, також використовували гіонго та гітайго у своїх творах. Наприклад в «giongo gitaigo no tokuhon» [16, с. 63-64] є розділ, присвячений ролі звуконаслідувань та звукосимволізмів в поезії МацуоБашё. Мова йде про те, що Башё був одним із перших, хто почав вживати оноματοпоетичні слова в своїх віршах. Ця тенденція поступово ставала популярною. «Японський ліричний вірш хокку (хайку) відрізняється граничною стислістю і своєрідною поетикою, тому використання таких виразних та емоційно забарвлених слів як звуконаслідування та звукосимволізми були більш ніж оправданими.

Що стосується прози, то нижче будуть наведені приклади з творів двох класиків японської літератури – Акутагави Рюноске і КавабатиЯсанурі. При аналізі цих прикладів стане ясно, що велика кількість оноματοпоетичної лексики

характерна не тільки для сучасних авторів. Класики японської літератури також використовували цей прийом для більшого емоційного забарвлення.

Акутагава Рюноске «Святий»

1. しかし女房はあやまるどころか、鼻の先でふふんと笑いながら「まあ、あなたは黙っていらあっしゃい。！」

Shikashi nyoubu ha ayamarudokoro ka, hana no sakide fufun to warainagara, «Ma-a, anata ha damatteirashyai!»

Однак дружина абсолютно не знітилася, а тільки хіхікнула собі під ніс: «Господи, та помовчи вже ти!»

2. 医者はまるで天竺から来た麝香獣でも見る時ように、じろじろの顔を眺めながら…

Ishya ha marude tenjiku kara kita jyakouju demo miru noyouuni, jirojirono kao wo nagame nagara...

Лікар вивчав його обличчя з непідробною цікавістю: так розглядають привезені с заморських країн диковинки…

КавабатаЯсунарі «Танцівниця з Ідзу»

1. ととんとんとん、激しい雨の音の遠くに太鼓の響きがかすかに生まれた。

Totontonton, hageshii ame no oto no tooku ni taiko no hibikiga kasuka ni umareta

«Бу-у-м, бум, бум», - крізь сильний шум дощу десь вдалечині почулись слабкі удари барабану.

2. 太鼓の音が聞こえる度に胸がほうと明るんだ。

Taiko no oto ga kikoeru tabi ni mune ga hou to akarunda.

Коли чувся звук барабану, на душі одразу ж становилося світліше.

У романі Дж. Роулінг «Гаррі Поттер та в'язень Азкабану», письменниця також використовує оноματοпоетичну лексику задля художнього забарвлення тексту. Завдяки власним особливостям та характеристикам роман може перенести читачів, в основному дітей та підлітків, у свій дивовижний світ. Ми можемо класифікувати його як образну літературу. Ту, яка несе у собі багато уявних образів автора. Як тільки читацька увага стає прикутою до цього роману, він ніколи не перестає грати

з їх уявою. Для того щоб досягти такого ефекту, Роулінг використовує багато чого, але більше за все вона намагається зробити так, аби достукатися до візуального та звукового сприйняття читача. Для цього ідеально підходить оноματοпоетична лексика. Письменниця використовує багато уявного «звукового супроводження», щоб проілюструвати звук, який «чутно» в історії.

Щоб дослідити питання оноματοпоетики в «Гаррі Поттер та в'язень Азкабану», нами було проаналізовано текст мовою оригіналу та підраховано кількість використаних оноματοпоетизмів. Окрім цього, ми намагалися відшукати еквіваленти, використанні під час перекладу на українську та японську мови. Наступним етапом у дослідженні була класифікація зібраних слів та методів їх перекладу в українському та японських перекладах. Останнім етапом було підведення підсумків.

Тож, беручи за основу інформацію, яка була зібрана нами під час дослідження, у тексті мовою оригіналу налічується 58 оноματοпоетизмів. Ці оноματοпоетизми належать до різних частин мови: більшість слугують дієсловами, іменниками, прикметниками та вигуками.

Ми побачили, що під час перекладу, було використано чотири методи передачі оноματοпоетичних слів українською мовою: буквальний переклад, транспозиція, модуляція та еквівалентність.

1. Буквальний переклад;
2. Транспозиція;
3. Модуляція;
4. Пошук еквівалентів.

Як було сказано вище, під час дослідження тексту було знайдено оноματοпоетизми, які належать до чотирьох частин мови. Дієслово значно переважає у кількості.

№	Частина мови	Загальна кількість слів
1.	Дієслово	28
2.	Іменник	14
3.	Вигук	8
4.	Прикметник	5

Таблиця 3.4 форма оноματοпоетизмів знайдених в книзі «Гаррі Поттер та в'язень Азкабану»

Методи перекладу, які були використані.

Так як англійська мова не є об'єктом нашого дослідження, нами було вирішено зробити порівняння методів перекладу лише на основі українського та японського текстів. Таким чином порівняння більш точно вказує на проблематику перекладу оноματοпоетизмів та на методи їх вирішення.

Еквіваленти

Сторінка 156	ФІТЬ	Сторінка 241	ヒューズ
Сторінка 4	гупнулися	Сторінка 6	パサリと軟着陸し
Сторінка 8	Пирхнув дядько Вернон	Сторінка 13	フンと鼻を鳴らした

Таблиця 3.5. Еквіваленти використані під час перекладу на українську та японську мови

Цей метод перекладу може мати однаковий стилістичний концепт, тобто не відрізнятися від мови оригіналу у мові перекладу. На нашу думку, наявність еквіваленту в мові перекладу є найбільш доцільним методом перекладу оноματοпоетичної лексики. Досліджуючи саме цей текст, нами було виявлено те, що метод підбору еквіваленту був найбільш уживаним у ході перекладу з англійської на українську. У випадку з японською мовою, ситуація є дещо іншою, адже творення речення та слів в японській мові сильно відрізняються від як англійської, так і української мов.

Буквальний переклад

Сторінка 7	гучно клацнуло	Сторінка 10	音をたててバクンと噛んだ
Сторінка 8	гаркнув дядько Вернон	Сторінка 13	バーノンおじさんはアナウンサーをハッタと脱みつけて噛みつくように言った

Таблиця 3.6. Метод буквального перекладу, знайдений в перекладах на українську та японську мови

Під час методу буквального перекладу, відбувається переклад одного слова за іншим, не враховуючи контекст, чи стиль написання твору.

Транспозиція

Сторінка 4	ухнула	Сторінка 6	ホーと鳴き
------------	--------	------------	-------

Сторінка 7	кляцнула	Сторінка 11	ガツンと大きな音をたて
------------	----------	-------------	-------------

Таблиця 3.7. Метод транспозиції, знайдений в перекладах на українську та японську мови

Під час використання цього методу, перекладач змінює граматичну категорію оригінального тексту. Під час транспозиції іменники можуть замінюватися на дієслова чи будь-які інші категорії, слова замінюються виразами ітд.

Модуляція

Сторінка 95	Відчувалося наближення Різдва	Сторінка 147	クリスマス・ムード で満ちあふれていた
-------------	-------------------------------------	--------------	------------------------

Таблиця 3.8. Метод модуляції, знайдений в перекладах на українську та японську мови

Приєм перекладацької модуляції включає у собі переформування речення або висловлювання, яке можна зробити шляхом зміни ракурсу сприйняття певного об'єкту дійсності. До прийому модуляції можна віднести: антонімічний переклад, генералізацію чи конкретизацію.

Висновок дослідження «Гаррі Поттера та в'язня з Азкабану»

Під час нашого дослідження було знайдено 58 оноματοпоетичних виразів на мові оригіналу, після чого ми знайшли відповідники в перекладах на українську та японську мови. Опрацьовуючи зібрану інформацію, було зроблено висновок, що з усіх існуючих методів перекладу на українську, використовувалося лише чотири. Перекладаючи роман з англійської на японську, перекладачу було легше донести інформацію до свого читача, адже японська мова багата на оноματοпоетизми і японці звикли до використання таких прийомів, аби мати змогу зануритися в текст повністю, мати змогу «почути» та «побачити» в уяві те, що відбувається.

Більш за все в усіх мовах перекладу було використано метод підбору еквівалентів і лише за умови, якщо їх не було знайдено, перекладачі використовували метод запозичення, буквального перекладу, транспозиції чи модуляції.

Нами було зроблено висновок, що навіть за наявності деяких еквівалентів в українській мові, переклад на японську мову більш детально та образно передає інформацію, яку намагалася донести автор твору. Можна навіть припустити, що оноματοпоетизми, використані в японській мові, передавали суть та уявну картинку детальніше, ніж текст оригіналу.

3.3.2 Оноματοпоетизми як невід'ємний елемент у манга

Ми маємо дякувати за створення першої манга Кацушіке Хокусаю, адже саме його роботи розцінюються спеціалістами, як першими творами даного виду мистецтва. Проте, та манга, яку ми знаємо сьогодні, почала розвиватись лише після Другої світової війни.

Слово «манга» дослівно означає «гротески», «дивні (або веселі) картинки». Поняття «манга» поза Японією спочатку асоціюють з коміксами, виданими в Японії. Так чи інакше, манга та її похідні, крім оригінальних творів, існують в інших частинах світу, манга з графічного і літературного стилю помітно відрізняється від західних коміксів, незважаючи на те, що розвивалася під їх впливом. Сценарій і розташування кадрів будуються по-іншому, в образотворчій частині акцент робиться на лініях малюнка, а не на його формі. Малюнок практично завжди чорно-білий, хоча окремі ілюстрації можуть бути кольоровими; Тож досліджуючи причину виникнення такого активного використання оноματοпоетичних слів в манга, нам стало нам зрозуміло, в японських коміксах манга, мангаки (люди, котрі є власне автор манга японських коміксів) дуже обмежені в просторі для тексту і всю змістовну та емоційну структуру твору вони мають передати через малюнок. Однак, завдяки використанню оноματοпеїчної лексики, автори можуть таким чином «оживляти» свої роботи. Можна також зауважити, що манга-- мультимодальний текст. Це означає, що манга вимагає від читачів широкого набору навичок. Манга-читачі повинні знати, як читати текст у поєднанні з зображеннями. Вони мусять знати японські звукові ефекти слова. Звичайно, читачі манга знають, що порядок читання манга відрізняється від читання тих самих американських коміксів, оскільки мангачитається справа наліво, що провокує наш мозок працювати по-

іншому. Це дає зрозуміти, що вони розвивають більш сильні багатовимірні способи мислення, ніж традиційні читачі. Тож оноματοпи – своєрідна знахідка для мангак. Вони не забирають багато місця, однак в свою чергу передають найменші відтінки того, що автор хотів би передати, а також їх можна просто вписати в малюнок. До того ж, функцією оноματοпів є її передача звукового, емоційного та культурного фактору, що є важливим для їх ознайомлення та вивчення.

Якщо ж оноματοпоетична лексика являється невід’ємною частиною японської мови, то постає питання: яким чином її вивчити. Чи можливо вивчати оноματοпоетичну лексику не прибігаючи до використання спеціальних навчальних розробок? У ході вивчення та дослідження проблематики перекладу оноματοпоетики ми звернулися до декількох способів. По-перше, сама художня література, у якій потрібно буде працювати над контекстуальним значенням кожного окремо взятого слова за допомогою словників. Для самостійного вивчення та «ознайомлення» можна звернути увагу на мангу (японські комікси), які дуже багаті на вживання гіонго та гітайго. Їх відміна від художніх творів полягає у тому, що у манзі ми бачимо способи зорового відображення звука. Емоційне забарвлення звуків, супроводжуючих дію, передається за допомогою письмових знаків різного розміру та шрифту і акцентується розташуванням в певному місці на сторінці.

Манга – невід’ємна частина розважальної сучасної літератури. В манзі мало тексту, існує навіть така манга, де інші слова окрім оноματοпоетики практично не зустрічаються. Мангу скоріш «дивляться» аніж «читають».

Гіонго та гітайго зустрічаються майже на кожній сторінці, для того, щоб визвати у читача певну реакцію – в свідомості повинна виникати яскрава однозначна асоціація. За допомогою оноματοпоетичних прислівників, автори манги передають різноманітні звуки чи стани. Частіш за все це:

- А) сміх, плач, стогін людини;
- Б) голоси птахів, тварин і звуки, які видають комахи;
- В) Звуки оточуючого середовища (дощ, вітер, вода, сніг);
- Г) Звуки роботи автомобілів, мотоциклів та інших засобів пересування;

- Д) Передача звуків музикальних інструментів чи просто музики;
- Е) Звуки ударів, падіння;
- Ж) Характеристика ситуації.

3.3.3 Проблеми та способи перекладу ономатопоетизмів у манга

Ономатопоетичну лексику японської мови можна віднести до мовних та культурних реалій, тобто це може викликати неабияке ускладнення не тільки для уявлення того чи іншого слова, а і його перекладу. Тож аналізуючи уривки з манга, ми дійшли до висновків, що ономатопоетичну лексику можна перекласти різними варіантами та способами.

1) Підбір еквівалента та запозичення

Один із способів передачі реалій засобами мови-перекладу є запозичення, тобто передача іноземного слова шляхом транскрибування або транслітерації. Цей прийом використовується, наприклад, під час передачі певних вигуків та сміху:

- きゃ ~ 男の子はかわいい ~ /*Kyaaotokonookwakawaii*/. *Кїя, такий милий хлопчина!* [79, с. 35]
- あっはは、ハルヒくん/*ahhaha, harukakun*/ *Аххаха, Харухі.* [79, с. 52]
- 心配ではらしめました。/*shinpaideharaharashimashita*/ *Судіти як на голках. (нервувати)* [79, с. 55]

З даних прикладів нам стає зрозуміло, що під час передачі ономатопеї на українську мову використовуються запозичення (одиницею перекладу є фонема). Також можна сказати що запозичення можуть використовуватися за відсутності у мові перекладу усталених способів передачі описуваних звуків.

2) Описовий метод та метод додавання

Слід зазначити, що зазвичай використовуються індивідуальні прийоми під час перекладу даних лексем і вони залежать від: кваліфікації перекладача та вимог до самого перекладу. У деяких випадках, інформацію ономатопа доводиться висловлювати експліцитним способом. Для цього ми вживаємо додавання або описовий переклад.

Розглянемо дані методи на прикладі манга «OnePiece» написаною 尾田栄一

- きるきる/*kurikuri*/ *вирячивши очі*[79,с. 74].

Прислівник */kurikuri/* з основним семантичним компонентом «круглий» має також наступні значення: «широко розкритий» (про очі), «Рухливий (добре крутиться)» (про очі); «Круглий і гладкий» (про голову). Таким чином, ми отримуємо наступні можливі значення: витріщає очі (можливо, в жарт).

В українській мові немає можливості висловити ці значення одним словом або виразом, тому перекладачеві доводиться користуватися іншими, експліцитними способами, і йому вдається дуже ефективно, на наш погляд, використовувати опис.

Слова «очі» в оригіналі немає, але можна припустити, що саме про них говорить автор, оскільки малюнки, що наводяться до даного слова відображають самі «вирячені очі». Можливо, це є надлишковою інформацією, але вона, на наш погляд, передає атмосферу даного моменту подиву персонажа, що міститься в оригіналі.

Таким чином, можна сказати, що описовим перекладом ономапоетії або додаваннями користуються в тому випадку, коли неможливо виразити значення ономапоетичної одиниці однією лексемою через відсутність еквівалентних одиниць в українській мові або через відмінності сполучуваності існуючих лексем. Ці приклади, в цілому, вписуються в загальну концепцію теорії перекладу.

Однак подекуди додавання лексичних одиниць або вживання описового перекладу викликано, на наш погляд, наявністю в значенні ономапоетичного слова безлічі елементів (відтінків значення), які теж повинні бути виражені в тексті перекладу, що можна віднести до особливостей перекладу цього класу лексики.

3) Метод компенсації

До компенсації в якості однієї з перекладацьких універсалій, як вказує, зокрема, В. Гривнин [39], вдаються в тих випадках, «коли лексична одиниця мови-джерела не має еквівалента в мові-перекладу, що необхідно компенсувати, оскільки цього вимагає емоційність висловлювання» [39, с. 41]. Тобто, про компенсацію мова

йде, в основному, при спробах відтворити емоційний компонент значення одиниць вихідного тексту.

Ми вважаємо, що під час перекладу оноματοпоетичних одиниць може виникнути необхідність скористатися компенсацією, коли ми намагаємося передати засобами іншої (української) мови образи та інші компоненти значення вихідного слова. У нашому дослідженні ми будемо розглядати компенсацію як свого роду заміни елемента першотвору, які покликані заповнити втрату необхідної інформації і здатні надати той же вплив на реципієнта.

На нашу думку, до компенсації можуть бути віднесені ті випадки перекладу, коли автори вдаються до заміни частини мови. Ми маємо на увазі вживання просторічних та розмовних лексем (приклади з твору «OnePiece»)

- うろうろしてる/*urouroshiteru*/ стирчати [79,с. 8]
- どさりとおき/*dosari-tooki*/ навалити [79,с. 13]
- もぞもぞさげる /*mozomozosageru*/ ритись,копирсатись [79,с. 12]
- ぽんぽんと/*ponpon-to*/ лунити [79,с. 83]
- むちゃくちゃにのみ/*muchakucha-ninomi*/ хильнути [79,с. 87]

До компенсацій ми також віднесемо випадки вживання фразеологізмів та інших стійких виразів для передачі образного компонента значення оноματοпоетичних одиниць:

- 僕はもうぐったりとつかれはてていた /*Bokuwamo: guttari-totsukarehateteita*/. Я вже був схожий на вичавлений лимон.

Потрібно зауважити, що під час передачі образного компонента значення переклад часто здійснюється на рівні поєднання: основне лексичне значення міститься в дієслові, а оноματοпея зазвичай додає семи інтенсивності і образності. Тому ми компенсуємо відсутність звуконаслідування додаванням лексеми, що вказує на супроводжуючий дію звук або стан задля більш точної передачі даних слів та надання емоційного забарвлення, яке необхідне під час перекладу манга.

4) Опущення

Оскільки ми виходимо з того, що семантичні значення оноματοпоетичних одиниць можуть бути описані як сума семантичних компонентів, хоча це завдання і не було поставлено перед нами у даній роботі, ми застосували метод компонентного аналізу, наприклад, у тому випадку, коли необхідно визначити, які саме семи передані або ж опущені у процесі перекладу з японської на українську мову. У певних випадках еквівалент до оноματοпеїчної одиниці, які були розглянуті нами в прикладах, може бути опущена у зв'язку з тим, що перекладач вважає його надмірно навантаженим з точки зору семантики слова, бо його значення дублюється у поєднанні всіх або ж деяких компонентів інших лексем (опущення як прийом перекладу). Окрім того, звуконаслідування може бути опущеним, оскільки його семантичні компоненти у повній мірі не можуть бути відтворені у мові перекладу (українській мові), а спроба передати всі відтінки значення ономатопа призводить до описового перекладу та невиправданого подовження фрази.

Розглянемо дані методи на прикладі манґа «OnePіese» написаною 尾田栄一

- ずっと昔のおいだ。 /Zuttomukashi-nonioida/ *Смаруй zanax*. [79, с.71]
- ひえたあせがじっとりとにじんで /Hietaasegajittoritoniindeita/

Виступив холодний нім. [79,с. 74]

Аналізуючи дані приклади, можна побачити, що семантичний компонент інтенсивності, виражений оноματοпоетичною одиницею підсилює значення головного слова у поєднанні з яким використовується оноματοпоетичне слово ずっと昔い /zuttomukashi/ дуже давній, じっとりとにじむ /jittori-tonijimu/ у великій кількості виступити на поверхню. Можна сказати, що аби уникати дублювання при перекладі, варто розібратись у тлумаченні того чи іншого ономатопа. Ми вирішили, що під час перекладу функція підсилення не була релевантною для перекладу, і тому оноματοпоетичне слово було опущено зі структурних та стилістичних міркувань.

5) Заміна на рівні частини мови: використання звуконаслідувальних дієслів та іменників

Одним із найбільш характерних способів передачі у японській мові *giongo* та *giseigo* є використання звуконаслідувальних (ономатопейчних) дієслів та іменників для позначення різних звуків, тобто це прийом заміни однієї частини мови – іншою. В японській мові ономатопеї беруть участь у граматичній системі, оскільки вони можуть бути будь-якою частиною мови та не втрачають значення звуконаслідування, завдяки тому, що японська мова є аглютинативною, на відміну від української, яка являється синтетичною.

Деякі слова такого типу можуть бути перекладені на українську мову частково, а саме звуконаслідувальні іменники та дієслова можуть переходити в українську мову зберігаючи своє значення та частини мови, однак вони можуть також переходити в інші частини мови, як прикметники, прислівники тощо. На прикладах із вищезазначеної манга ми проаналізуємо даний факт:

1. звуконаслідувальні дієслова:

「そうだ」ごもごもした/«Souda» *gomogomoshita.*/ «Так і є» бурмотів він.

枝がバキバキした。/Edagabakibakisita./ «Гілки тріщали.»

2. як іменники, що позначають звук: :ぶい ~ ん/*Bu:n*/ Гул;

かちかちと/*kachikachito*/ Постукування

しゅう/*shu:*/ шум

ぼそぼそと/*Bosobosoto*/ Незрозуміле бурмотіння

3. в) дієслова руху (а також утворені від цих дієслів дієприслівники та прислівники) з іменниками, що позначають назви звуків:

ぱたんと閉めた /*Patantoshimeta*/ Зі стуком закрита

かりかりと/*Karikarito*/ З хрустом молоту

Слід зазначити, що у вищезазначених прикладах вживаються просторіччя і навіть, можливо, авторські слова, зокрема, для передачі додаткових (стилістичних, оціночних) компонентів значення там, де це пов'язано зі стилем («бурмотіти», «бурмотіння»). Для передачі додаткових відтінків значення і більш точного опису

звуків іноді вживаються уточнюючі визначення: «тихо бурмотів», «невизначне бурмотіння», «сухе потріскування».

У наступних прикладах з даної манга ми хочемо звернути увагу на передачу під час перекладу додаткових семантичних компонентів, виражених структурою ономатопоетичних слів:

Одиниці *patapatapata* і *patan* позначають подібні звуки («звук удару плоских предметів, частин тіла одне об одне» [79, с. 373-376] під час перекладу для передачі цього звуку вжиті еквіваленти з коренем стук) і протиставляються один одному, в першу чергу, за ознакою тривалості, множинності та одиничності дії.

У наступному прикладі ядро *rata* передано в перекладі іншим коренем (стук-). Це приклад використання контекстного (варіативного) еквіваленту, він пов'язаний зі сполучуваністю лексем в українській мові. Відсутність у суб'єкта, котрий здійснює звук (пальців), широкої площі поверхні для його відтворення не дозволяє, на наш погляд, вибрати лексему «плескати». Звісно ж, що подібні випадки можна віднести до типу генералізації: на нашу думку, в українській мові часто не передаються ті відтінки звуків, кожен з яких в японській мові виражений окремою лексемою, наприклад, постукування при торканні дерев'яних предметів і т.д.

Тож розглянувши дані типи перекладу ми розуміємо важливість правильного сприймання того чи іншого ономатопу аби досягти правильності у перекладі на українську мову. Також, можна зазначити, що окремі компоненти значення (наприклад, інтенсивність звучання, повтор) під час перекладу можуть передаватись уточнюючими термінами: для вираження тривалості або повторення звуку під час перекладу буде доцільно вживати недоконану форму дієслова. Окрім того, використовується прийом генералізації, коли окремі компоненти та відтінки ономатопа японської мови не мають еквівалентів в українській мові, тому і не передаються.

Висновки до розділу 3

Отже, проаналізувавши матеріали на яких базується наша дипломна робота, ми дослідили, що основною проблемою під час перекладу являються ономапоетичні слова, оскільки в українській мові даний шар лексики менш розвинений та має вузький спектр використання, зазвичай у дитячій мові.

Ми бачимо, що на прикладі японської ономапоетії можна проілюструвати практично всі основні способи і прийоми перекладу, що зустрічаються в перекладацькій практиці. Практика показує, що, будучи специфічним для японської мови шаром лексики, формально різко відрізняється від подібного явища в мові українській, японська ономапоетія привертає увагу учнів японської мови і, отже, послужить наочним прикладом вирішення проблем, що зустрічаються в процесі перекладу.

Під час аналізу японської літератури (уривків із манга, художньої літератури), ми розуміємо, що даний шар лексики як ономапоетії, досить часто використовуються для того, аби зацікавити та вразити читача. Японське суспільство не дивлячись на свою часту заклопотаність роботою, відшукують час та момент аби побачити та уявити собі той чи інший звук, рух, відчуття, читаючи рекламну брошуру або ж манга.

Також можна зауважити наступне, по-перше, за допомогою гіонго та гітайго дуже часто в стислій формі (аж до одного слова) виражається досить розвернуте в нашому (європейському) розумінні поняття. Наприклад, використовуючи певні ономапоетичні слова, автор, як би наперед, прораховує реакцію читача та апелює до конкретних емоційних сторін сприйняття.

По-друге, в художній літературі та манга, дуже важливо передати відтінок значення, надати образності, показати дію, манеру поведінки, наділяючи слова певним забарвленням.

Для творчості письменника характерні найрізноманітніші напрямки міжкультурної комунікації. Автор часто акцентує увагу читача не тільки

зображенням, як в манга, а також використовує музикалізацію текстового потоку та значну кількість одиниць онматопоетичної лексики, що надає забарвлення тексту. Взагалі, експресивне забарвлення слів в художніх творах відіграє значно важливу роль. Також варто зазначити, що при перекладі, перекладач може зробити деякі зміни аби донести до читача те, що хотів сказати або показати автор, але на манері культури або менталітету тієї країни, на чю мову буде виконаний переклад.

Оскільки явище ономапоетії взагалі і японської ономапоетії зокрема, безпосередньо пов'язане з відчуттям і описом дійсності (а значить, не тільки з менталітетом, але із глибинними психофізичними процесами), важко припустити можливість адекватно вживати в мові ці одиниці тими, хто не є носіями мови. Але, в ході дослідження перекладів книги «Гаррі Поттер та в'язень з Азкабана» ми бачимо, що вживання ономапоетичної лексики є важливим методом передачі суті та картинки прочитаного задля повного занурення уяви. Ми прийшли до висновку, що доцільно було б вивчати ономапоетичну лексику більш детальніше і окремо від інших мовних структур, адже наразі, навіть за умовою того, що мова постійно рухається, ситуація з ономапоетизмами в нашій країні не змінюється.

ВИСНОВКИ

Під час дослідження проблематики перекладу оноματοпоетичної лексики в японській мові, перед нами було поставлено завдання не тільки у чому саме полягає складність перекладу, але що означає оноματοпея, а також поєднати даний феномен як у мовному, так і у культурному плані. Нами було розглянуто оноματοпоетичні слова японської мови як культурний компонент, який допомагає більш ширше сприймати текст та усвідомлювати фактори експресивності, а також допомагає у пізнанні японського менталітету, способу мислення японців.

У ході аналізу та дослідження ми зробили наступні висновки. Оноματοпоетизми в японській мові є однією із характерних ознак менталітету японців. Також, було зазначено, що мова та культура мають неабиякий зв'язок, тому, вивчаючи японську мову, неможливо не зосереджувати свою увагу на культурі та суспільстві Японії; а так як японці дуже люблять акцентувати різні дії, моменти та емоції на письмі, оноματοпоетичні слова приходять їм на допомогу. Цей факт підтверджується багатим запасом оноματοпоетичної лексики в літературі та рекламних блоках. Окрім цього, на культуру, письмо та повсякденне життя японців великий вплив має природа, адже спокон віків вони тісно існували поруч із нею, що також вплинуло на розповсюдження оноματοпоетичної лексики в японській мові. Сприйняття японцями оноματοпів дуже сильно відрізняється від європейського, на нашу думку вони не тільки «бачать» оноματοпоетизм на письмі, але й «чують» його звук, відтворюючи його у пам'яті завдяки досвіду з минулого. Це поліпшує сприйняття японським читачем художнього тексту.

Під час дослідження даного шару лексики як лінгвокультурологічного феномену, ми дослідили умови виникнення та специфічні риси оноματοпоетичних слів в японській мові та культурі Японії. Також було доведено факт щодо експресивності та специфічності оноματοпоетизмів, які позначають ту чи

іншу дію, характеристику об'єкта. Тобто, даний шар лексики має свої експресивні та стилістичні характеристики.

Ономатопоетична лексика присутня в майже всіх мовах світу. Але лише в деяких мовах, серед яких японська, яка налічує найбільшу кількість ономатопоетизмів, звуконаслідувальним словам відводиться така надзвичайна роль. Величезна кількість ономатопоетичних слів це – характеристика людини, що вказує на її стан або експресивні дії.

Звуконаслідувальні слова виконують ряд стилістичних функцій:

- а) часто використовуються для створення каламбурної гри;
- б) можуть бути яскравою мовленнєвою характеристикою персонажа;
- в) виступають як допоміжні, зображувальні засоби, які посилюють акцент на той чи інший предмет, для описування природних явищ, пір року;
- г) можуть виконувати функції контекстуального синоніма та замінювати дієслово.
- д) забарвлюють текст та створюють відчуття «переглядання» сюжету, особливо у художніх творах манга.

Щодо класифікації звуконаслідувань, то існує декілька видів, але взагалі виділяють підвиди наслідувань, це – звуки та голоси людей і тварин (гісейго). В гітайго виділяються наступні групи: рух людей та тварин, фізичні стани, відчуття, емоції, психологічні стани, фізичні явища тощо.

Японська мова володіє достатньо великою кількістю ономатопоетичних слів, які часто використовуються, як в усній мові, так і на письмі. Звуконаслідування часто зустрічаються в художній літературі, для передачі повної, з елементами експресивних забарвлень, картини бачення. Одним із найбільших джерел ономатопоетизмів вважається манга.

Найбільшу увагу нами було звернено на труднощі оволодіння ономатопоетичною лексикою її тлумачення та проблематику перекладу.

Для перекладачів оноματοпоетична лексика досить проблематична, але можлива. Під час вивчення даного шару лексики, ми мали змогу дійти до наступних висновків щодо перекладу.

Оноματοпоетична лексика японської мови, як правило, може передаватись різними способами. Прийоми перекладу, що застосовуються у даному випадку, майже повністю збігаються з описаними в теорії перекладу, оскільки нам зустрілись: заміни різного роду та трансформації, запозичення, компенсації, опущення та додавання. На наш погляд, запозичення при перекладі відображають національний колорит тексту оригіналу, в даному випадку текстів японських коміксів манга і також сприяють збереженню ритмічної структури тексту. Але, запозичення неможливо використовувати самостійно у тому випадку, якщо читач обмежений у інформації щодо культури та менталітету японців. У такому випадку, опираючись на наші дослідження у розділі 3, ми можемо сказати, що читач просто-напросто не зрозуміє, що саме він прочитав та про який звук йдеться мова. Це може створити суттєві прогалини у пізнанні тексту та приведе до «випадання читача» з історії, адже йому доведеться зупинитися та шукати додаткову інформацію. На нашу думку, краще за все використовувати національні, українські відповідники, які може й не передадуть 100% емоційне забарвлення, яке було у мові оригіналу, але й задовольнить потребу читача та поліпшить сприйняття тексту загалом. У випадку якщо таких національних відповідників немає, треба усеж–таки використати метод запозичення, але обов'язково зі зноскою, де читач зможе зрозуміти про що йшла мова.

Компенсації ж використовуються для збереження образності та усіх компонентів значення, що є релевантними під час перекладу оноματοпеїчних лексем, а іншими засобами та способами вони не можуть виражатись.

Існує думка, що при перекладі варто оминати та опускає деякі оноματοпоетичні одиниці, що начебто вони можуть порушити стилістичну цінність тексту, але ми не розділяємо цю ідею. Ми вважаємо, що при опущенні оноματοпоетичної лексики, яка була навмисно додана до тексту оригіналу, ми досить сильно шкодимо змісту та експресивному забарвленню художнього твору,

що є набагато гіршим результатом, аніж незначна стилістична зміна. Дивлячись на переклади відомих авторів, ми бачимо, що перекладачі досить часто використовують методи опущення, таким чином вони не вирішують проблематику перекладу, намагаючись поліпшити собі завдання, а також створюють перепони для майбутніх перекладачів, адже таким чином вони відштовхують оноματοпоетичну лексику на другий план.

За наявності універсальних способів також існують певні особливості перекладу саме оноματοпоетичних одиниць. Так, спираючись на ідеї, висловлені К. Такеучі і Е. Утида, ми вважаємо за необхідне виділити наступні способи перекладу оноματοпеїчної лексики на українську: вживання звуконаслідувальних дієслів, а також поєднань дієслів та іменників, що описують рух. Ще одним прийом ми пропонуємо використання еквівалентів (звуконаслідувань), що мають ідентичну морфологічну будову, що й японська.

Також, ми вважаємо за важливе відзначити випадки генералізації, коли різним оноματοпам японської мови відповідає одне значення в українській мові. Однак, через генералізацію, ми втрачаємо можливість (або часто це буває через неможливість) відобразити всі відтінки значення, що виражаються у японській мові різними оноματοпеїчними лексемами.

Однак, під час аналізу та дослідження нам не вдалось виявити якоїсь певної закономірності між типами оноματοпоетичних одиниць та прийомами їх перекладу. Проте, можна впевнено сказати про наявність певних тенденцій. Так одиниці, що використовуються в утворенні детермінованих, в більшості випадків перекладаються з японської мови на українську окремими лексемами з конкретними значеннями. У свою чергу відтінки значення також можуть бути відтворені, як окремі. В той час як одиниці комплементарних поєднань під час перекладу найчастіше опускаються, у зв'язку з тим, що основне значення виражається іншими лексемами. Однак у таких випадках даний образний компонент можна передати образний компонент значення або додаткові компоненти, що виражаються власне самою структурою ономатопа. Образність же передається за допомогою фразеологічних та/або просторічними лексемами, стійкими поєднаннями. Додаткові

ж компоненти, на відміну від основних, частіше виражаються граматичними способами, а не лексичними прийомами. Автономні ономатопоетики зазвичай мають власну, відносно сталу відповідність, що передає власне значення лексеми.

Ономатопоетичні слова детально передають звучання та особливості процесів, що можна яскраво побачити в японських коміксах манга. Також, у цій магістерській роботі були наведені результати власного опитування, які вказують на те, що люди, які не є носіями японської мови, можуть розпізнавати деякі з ономатопоетичних слів завдяки фонетичній схожості з мовою, якою вони володіють (українська та російська).

Крім цього, завдяки нашому психологічному дослідженню було отримано результати, які вказують на те, що при слуховому та зоровому контакті з ономатопоетиками, респондент більш краще сприймає та розуміє його. Другий етап нашого психологічного дослідження показав, що люди, які побачили лише переклад наших респондентів не завжди могли зрозуміти про що саме йде мова, що пояснюється різним культурним бекграундом, місцем народження та інтересами. В основному найбільш незрозумілі переклади були від людей, які знали японську мову але не намагалися шукати українські відповідники, а перекладали на «японський лад» так би мовити автоматично, адже вони вже думають інакше завдяки тому, що вивчали культуру та мову Японії.

У порівнянні з українською мовою, японська мова набагато багатша на ономатопоетизми, що значно ускладнює переклад цього прошарку лексики через відсутність відповідників. Під час дослідження перекладів книги «Гаррі Поттер та в'язень Азкабана» ми довели, що наявність великої кількості ономатопоетичної лексики в мові створює кращі умови для сприйняття текстів та роботи нашої уяви загалом. Японці мислять інакше і більш яскраво відображають прочитане у себе в уяві. Задля розвитку художньої літератури та мови загалом, доцільно використовувати ономатопоетичну лексику під час перекладу, а не оминати її.

Японські ономатопоетизми можуть дуже яскраво давати емоційно-експресивну оцінку дійсності. Така категорія як психоніми влучно описують почуття та стан людини.

Більш детальне вивчення цього феномену просто необхідне для детального занурення в японську мову.

要約

フィクションのジャンルにおける日本語のオノマトペ語彙の翻訳特徴

論文のテーマはフィクションのジャンルにおける日本語のオノマトペ語彙の翻訳特徴である。文芸中に擬態語と擬音語と擬声語の使うのことが研究がすくない。

本研究の目的は擬音語と擬声語と擬態語の翻訳する方法を見つける。

簡単に言えば、擬音語は外界の物音や人間・動物の声を表し、擬態語は外界の様子や心情を表す述べてくるではこの論文にもっと詳しいぶんりがある。

日本人は擬音語と擬声語と擬態語をよく使う。でも、他の国中でこの現象はほとんどを使う。外国人はぎたいごの現象わかる語とができない。この問題理由は国民の神智学中である。外国人が日本語を勉強する際に、擬声語と擬態語特に擬態語のことが覚えるが大変だ。文芸をよく分かるのためにこの問題についての研究はとても大切だ。

この卒業論文の目的は日本語のオノマトペ語彙を分析することや日本語オノマトペ語彙をウクライナ語に現すことである。卒業論文の目的を貫くのために私たちはオノマトペ概念を決定するには既存の仕方を検討された。オノマトペ語彙は世界中ほとんどの言語にあるが、日本と韓国で最も発達する。

オノマトペな言葉は具体的に音やプロセスの特徴を現す。このことは日本の漫画として明確に見える。

漫画のオノマトペ語彙おかげで読者は最もよく音を想像力に再生して、良心に記述された状況を見て、そしてキャラクターの特定の物や行動を評価する。

オノマトペのほかの言語目的は環境の現象だけ表している場合、日本オノマトペの目的は人間の感じが開かれる。

オノマトペ語彙の翻訳特徴の研究の間にフィクションの作品を翻訳しながらウクライナ文化でそのような概念が足りなくて、そしてウクライナ人と日本人による環境認識の区別さから完全にオノマトペを表すことが無理である。

キーワード：擬態語、擬音語、擬声語、心理学

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Абдуллаева М. Г. Типология звукоизображений (артикуляционно – физиологические процессы в английском, таджикском и узбекском языках): автореф. дис. канд. филол. наук: 10. 02. 19 / Абдуллаева Мавлюда Гаюровна // Азербайджанский пед. Институт рус.яз. и лит. им. М. Ф. Ахундова. — Баку, 1990. — 21 с.
2. Аваков С. А. Звукоподражательные слова русского языка в сравнении с английским и немецким: дис..канд. филол. наук: 10. 02. 20 / Аваков Сергей Аркадьевич; Дагестанский гос. пед. ун-т. — Махачкала, 2007. — 147 с.
3. Аврорин В. А. Грамматика нанайского языка / Валентин Александрович Аврорин. — М. -Л. : Изд-во АН СССР, 1959. — Т. 1. — 283 с.
4. Айвазова Э. Б. Фонетико-морфологические и лексико-семантические особенности звукоизобразительных слов в лезгинском, азербайджанском и английском языках: автореф. дис. канд. филол. наук: 10. 02. 20 / Айвазова Эльмира Балакеримовна; Дагестанский гос. пед. ун-т. — Махачкала, 2011. — 167 с.
5. Ашмарин Н. И. Словарь чувашского языка / Николай Иванович Ашмарин. — Т. 1-2: А. — Чебоксары: Издательство Руска, 2000. — 584 с.
6. Богдан Л. В. Структурно-семантичні особливості японської дитячої оноματοпоетичної лексики / Л. В. Богдан // Вісник КНУ імені Тараса Шевченка. Серія «Східні мови та літератури». — К. : ВПЦ «Київський університет», 2010. — № 16. — 4–7 с.
7. Вашкявичус В. Ю. Экспериментально-теоретическое исследование восприятия и вербализации шумов (на материале кодифицированных и окказиональных звукоподражаний русского и китайского языков): дис. ... канд. филол. наук: 10. 02. 19 / Вашкявичус Валентина Юрьевна // Алтайская гос. Академия образования им. В. М. Шукшина. — Бийск, 2011. — 188 с.
8. Виноградов В. В. Русский язык. Москва, 1972 — 584-596 с.

9. Возний Т.М. Стилiстичнi можливостi дiєслiвного словотвору в сучаснiй українськiй лiтературнiй мовi. Львiв, 1960 — 2-3 с.
10. Воронин С. В. Звукоподражание // Лингвистический энциклопедический словарь. – М. : Советская энциклопедия, 1990. – 109, 165–166 с.
11. Газов-Гинзберг А. М. Был ли язык изобразителен в своих истоках? / Анатолий Михайлович Газов-Гинзберг. — М. : Наука, 1965. — 183 с.
12. Гаценко І. О. Класифікація звуконаслідувальних слів української мови // Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика / О. І. Гаценко. — 2003. — Вип. № 7. — 122–127 с.
13. Гаценко І. О. Типологічні особливості звуконаслідувальних слів (на матеріалі української, російської та англійської мов // Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України. — К. , 2003. — 19 с.
14. Германович А. И. Междометия и звукоподражательные слова русского языка // Симферопольский государственный университет — Симферополь, 1961. — 643 с.
15. Глухарева Е. А. Звукоподражательные глаголы с диссонантным денотатом (семантические особенности) // Глаголы в германских языках. - Тула, 1976. - 77 – 94 с.
16. Дмитриев. Н. К. К изучению тюркской мимологии // Строй тюркских языков. — М. , 1962. — 59–84 с.
17. Добровольский В. Н. Звукоподражания в народном языке и в народной поэзии // Этнографическое обозрение. — 1894. — Т. 22. — № 3. — 81–96 с.
18. Журавлёв А. П. Звук и смысл // М. : Наука, 1981. — 160 с.
19. Карпухин, С. А. Звукоподражания современного русского литературного языка как развивающийся разряд // Вопросы русского языкознания : межвузовский сборник. – 07/1976. – Вып.2: Русский язык и его диалекты — 16 с.
20. Кобелянська О. І. Консонантний звуко символізм японських ономапоетом / О. І. Кобелянська // Мовні і концептуальні картини світу. — К. : Вид. дім Дмитра Бурого. — 2012. — Вип. 40. — 55–63 с.

- 21.Кобелянська О. І. Особливість і універсальність японського вокального звуко символізму (на матеріалі японської та європейської поезії / О. І. Кобелянська // Східний Світ. — Київ, 2011. — № 4. — 111–120 с.
- 22.Конрад М. Й. Синтаксис японского национального литературного языка. М.: Издательское товарищество иностранных рабочих СССР, 1937,375 с.
- 23.Конрад Н. І. Синтаксис японської мови / Н. І. Конрад. – Москва, 1978. – 37 с.
- 24.Концевич Л. Р. Корееведение. Избранные работы. — М. : Издательский дом “Муравей-Гайд”, 2001. — 608 с.
- 25.Корнилов Г. Е. Имитативы в чувашском языке— Чебоксары: Чуваш. кн. изд-во, 1984. — 183 с.
- 26.Кунгуров Р. К. Изобразительные слова в современном узбекском литературном языке: автореф. ... канд. . филол. наук: 10. 02. 02 / Кунгуров Рахматулла Кунгурович; Ташкент. гос. ун-т. — Ташкент, 1962. — 25 с.
- 27.Кушнерик В. І. Фоносемантизм у германських та слов'янських мовах: синхронія та діахронія: автореф. дис. . . . д-ра. філол. наук: 10. 02. 17. — К. , 2009. — 32 с.
- 28.Левицкий В. В. Звуковой символизм. Мифы и реальность // Виктор Васильевич Левицкий. — Черновцы: Рута, 2009. — 186 с.
- 29.Лейбниц Г. О словах: Пер. с фр. / Готфрид Лнейбниц. — Москва : Книжный дом “ЛИБРОКОМ”, 2010. — 96 с.
- 30.Мацько Л. І. Ономастопи в семантико-синтаксичній структурі речення / Любов Іванівна Мацько // Граматичні аспекти української мови: зб. наук.праць. — 1985. — С. 50–57.
- 31.Морлей Д. Руссо. Пер. с англ. // Джон Морлей. — 2-е изд. — М. : Книжный дом “ЛИБРОКОМ”, 2012. — 480 с.
- 32.Муракамі Х. Хроніка заводного птаха / Харукі Муракамі. – Харків: Фоліо, 2009. – 762 с.
- 33.Немченко В. Н.. Введение в языкознание : учебник для вузов. 2008

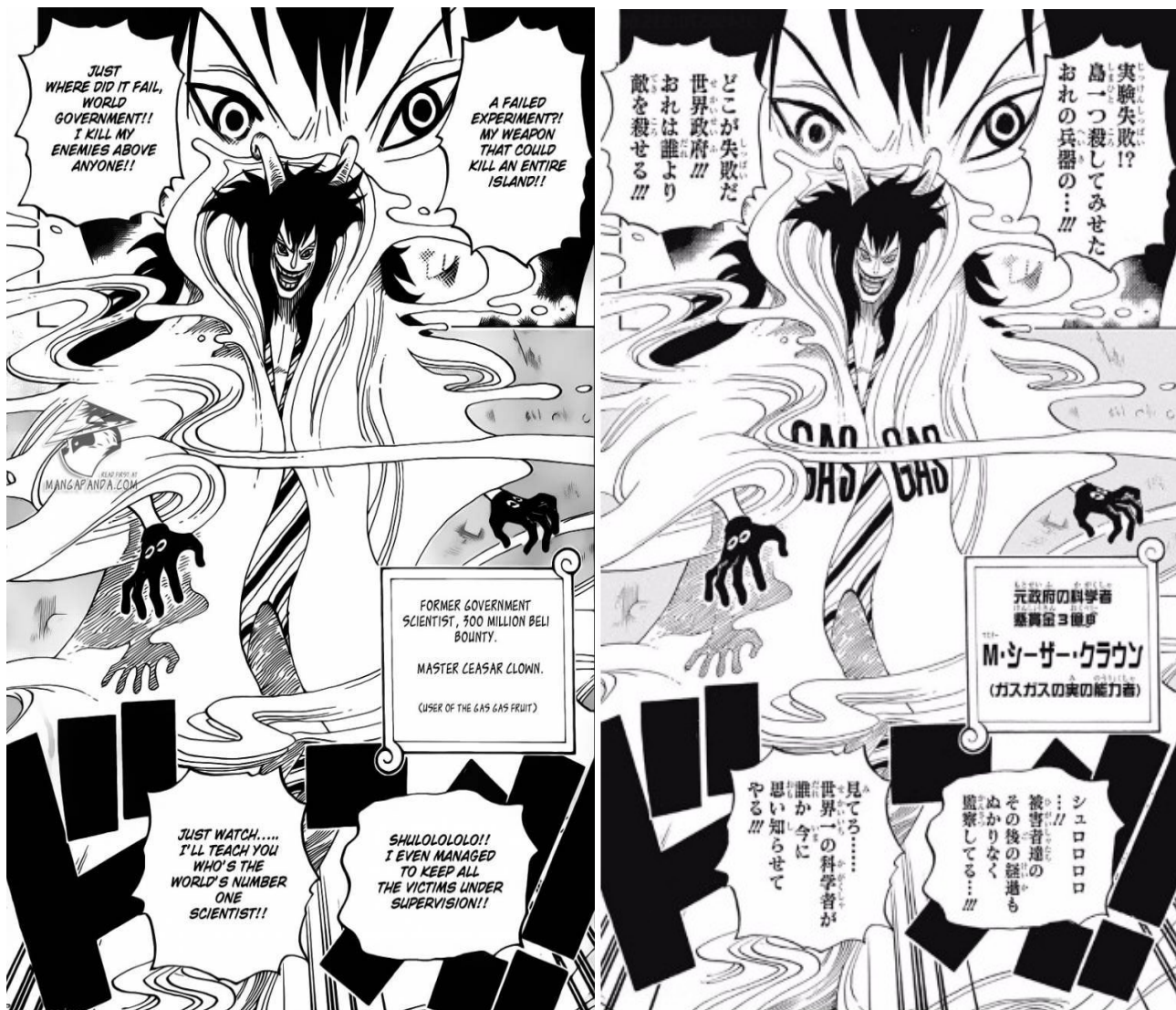
34. Нестерова Е. В. Образные слова в эвенском языке: дис. ... канд. филол. наук: 10. 02. 02 / Нестерова Елена Васильевна; Институт проблем малочисленных народов Севера СО РАН. — СПб. , 2008. — 150 с.
35. Оришечко Т. А. Відтворення вигукової лексики в художньому перекладі (англо-український та українсько-англійський напрямки): автореф. дис. На здобуття канд. філол. наук: 10. 02. 16 / Оришечко Таміла Андріївна; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка — К. , 2010. — 19 с.
36. Пак Г. А. Изобразительные слова в корейском языке : автореф. дис. на соискание ученой степени канд. филол. наук / Пак Геннадий Александрович; Ленингр. гос. ун-т им. А. А. Жданова — Л. , 1958. — 15 с.
37. Пауль Г. Принципы истории языка / Герман Пауль. — М. : Изд-во иностр. лит. , 1960. — 500 с.
38. Подшибякина А. А. Оноματοпоэтическая лексика в японском языке: Учебное пособие для студентов востоковедных вузов / А. А. Подшибякина. — Москва: Муравей, 2003. — 64 с.
39. Поливанов Е. Д. Субъективный характер восприятий звуков языка / Евгений Дмитриевич Поливанов // Статьи по общему языкознанию. — М. : Наука, 1968. — 236–253 с.
40. Рамстед Г. Грамматика корейского языка / Густав Рамстед. — М. : Изд-во иностранной литературы, 1951. — 230 с.
41. Реформатский А. А. Введение в языковедение / Александр Александрович Реформатский. — М. : Аспект-пресс, 1996. — 536 с.
42. Румак Н. Г. Теоретические и практические проблемы межъязыковых соответствий (на примере перевода оноματοпоэтической лексики в японском языке): автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10. 02. 22 / Румак Наталья Григорьевна; Институт стран Азии и Африки при МГУ имени М. В. Ломоносова. — М. , 2007. — 24 с.
43. Селиванова Е. А. Когнитивная ономазиология. — К., 2000. — 43 с.
44. Сундуева Е. В. Звуки и образы: фоносемантическое исследование лексем с корневыми согласными г/м в монгольских языках : Монография / Екатерина

- Владимировна Сундуева. — Улан-Удэ: Издательство Бурятского научного центра СО РАН, 2011. — 344 с.
45. Фердинанд Де Соссюр. Курс загалной лінгвістики / Де Соссюр Фердинанд. — Екатеринбург: Уральский университет, 1999. — 432 с.
46. Фролова О. П. Ономатопоэтические слова японского языка в функции экспрессивной характеристики человека и их системные связи. — Новосибирск: Изд-во НГУ, 1988. — 65–70 с.
47. Худайкулиев М. Подражательные слова в туркменском языке: автореф. ... канд. филол. наук: 10. 02. 02 / Худайкулиев Мухамет; Ленингр. пед. ин-т. — Л., 1959. — 19 с.
48. Черевко К. Е. Наречия в системечастей речи современного японского языка / К. Е. Черевко // Вопросы японского языка. — М. : МГУ, 1971. — 79–112 с.
49. Чиронов С. В. Ономатопоэтические слова в современном японском языке: проблемы функционирования: дис. . . . канд. филол. наук: 10. 02. 22 / Чиронов Сергей Владимирович; Моск. гос. ун-т. — М., 2004. — 221 с.
50. Anderson, E. R. A grammar of iconism. London: Associated University Presses. 1998 — 56 p.
- David, C. 2003. The Cambridge Encyclopedia of The English Language. Italy: Cambridge University Press.
51. Casas-Tost, H. Translating onomatopoeia from Chinese into Spanish: A corpus based analysis. Perspectives: Studies in Translatology, 2012 — 39-55 p.
52. Edström B. Japanese onomatopoetic words / Bert Edström. // Oriental iskastudier. — 1989. — 35–52 p.
53. Flyxe M. Translation of Japanese Onomatopoeia into Swedish (with focus on lexicalization) // Africa&Asia, Dept of Oriental and African Languages, Göteborg University, 2002, № 2, pp. 54-73
54. Hilmer H. Schallnachahmung Wortshop fungund Bedeutungs wandel / H. Hilmer. — Halle, 1914. — 356 p.
55. Iordan I. Lingvisticaromanica: volutie, curente, metode) / Iorgu Iordan. — Bucuresti: Editura Academiei Republicii Populare Romıne, 1962. — 429 p.

56. Jordan E. Giseigo-gitaigotoeigo / E. Jordan. // *Nichi-eigo hi kakukôza*. – 1982. – №4. – 111–140 pp.
57. Marchand H. *Phonetic Symbolism in English word formation* // Herve Marchand // *Indogermanische Forschungen*. — 1998. — Vol. 64. — p. 146–277.
58. Paul H. *Prinzipien der Sprachgeschichte* Herman Paul / — 3 Aufl. — Halle: Mitteldeutscher Verlag, 1970. — 124 p.
59. Schourup, Lawrence. 1993. “Nichi-Ei Onomatope no Taisho-kenkyu” (Contrastive Study of Japanese and English Onomatopoeia). *Gengo*. Vol. 22. No. 6: — 48-55 p.
60. Schippan T. *Einführung in die semasiologie* / Thea Schippan — Leipzig: VEB Bibliographisches Institut, 1972. — 246 p.
61. Spitzer L. *Stilstudien* / Leo Spitzer. — München: Hueber, 1928. — Bd. 1. — P. 85–90.
62. Stutterheim S. *Deetaalen haarklank-logica* / S. Stutterheim // *Deniewwstaalgids*. — 1933. — Bd. 27. — P. 361–379.
63. Sugahara, T. *Onomatopoeia in spoken and written English: Corpus- and usage based analysis* (Unpublished Doctoral Dissertation). Hokkaido University, Japan, 2010. — 25 p.
64. Tamori Ikuhiro and Lawrence Schourup. *Onomatope: Keitai to Imi (Onomatopoeia: Morphology and Semantics)*. Tokyo: Kurosio Publishers, 1999. — 23-67 pp.
65. Vooy's C. G. K. *De Nederiand sespraa kunst* / C. G. K. Vooy's. — Groningen, 1967. — 429 p.
66. Wittoch Z. *Leson omatopées forment-ellesun systèm edans lalangue?* // *Annalidell' Instituto Orientale di Napoli, Sezione linguistica* / Z. Wittoch. — Napoli, 1962. — № 4. — pp. 107-47.
67. Wund W. *Völker psychologie. Die Sprache*. — Leipzig, 1900. — Bd. 1. — 664 p.; 1906. — Bd. 2. — 1098 p; 1909. — Bd. 3. — 792 p.
68. Asada H., Y. Hida *Gendai Giongo-gitaigo Yo:ho: Jiten* //Tokyo-do. – Tokyo, 2002
69. Kadooka, Ken-ichi. 2007. *Nihongo onomatope- goi ni okeru keirai-teki/on'in-teki-tokusei nitsuie* [On morphological and phonological systematicity of Japanese onomatopoeic words]. Tokyo: Kurosio Publishers.

70. Kakehi H. Onomatopoeic expressions in Japanese and English / Hisao Kakehi. – 1982. – 913–918 pp.
71. Kindaichi H. Giongo-gitaigo gaisetsu // Giongo-gitaigo Jiten, Ts. Asano, Kadokawa shoten. – Tokyo, 1978
72. Mitsuaki H. Eigo yaku o tōshite mita nihongo no giseigo no tokuchō / Hayase Mitsuaki. // Kansai gaikokugo daigaku kenkyū ronshū. – 1978. – №28.117–127 pp.
73. Nakamichi M. Giongo gitaigo no tokuhon / M. Nakamichi., 1991. – 149 p.
74. Ootsubo H. Giseigo-no kenkyu: // Meiji-shoten, Tokyo, 1989.
75. Osaka N.ed. Kansei-no kotoba-o kenkyu: suru: giongo-gitaigo- ni yomu kokoro-no arikata // Shinyosha, Tokyo, 1999.
76. Takeuchi K. Schōchōgo no honyaku o meguru futatsu no mondai / K. Takeuchi. // Musashi daigaku jinbun gakkai zasshi. – 1998. – №24. – 47–77 pp.
77. Yamaguchi, Nakami. 2003. Kurashino Kotoba: Gion-Gitaigo Jiten (Words in Daily Life: Dictionary of Giongo and Gitaigo). Tokyo: Kodansha.
78. 尾田栄一、「ONE PIECE」ファンブックコミック 1-5 巻セット (ジャンプコミックス) コミックス – 2010年11月
79. Уемура Сусуму. Курс лекцій з історії японської мови. Київ, 2005. – Режим доступу: <http://www.philology.kiev.ua/php/26/bibl.html> (дата звернення 10.07.2019).

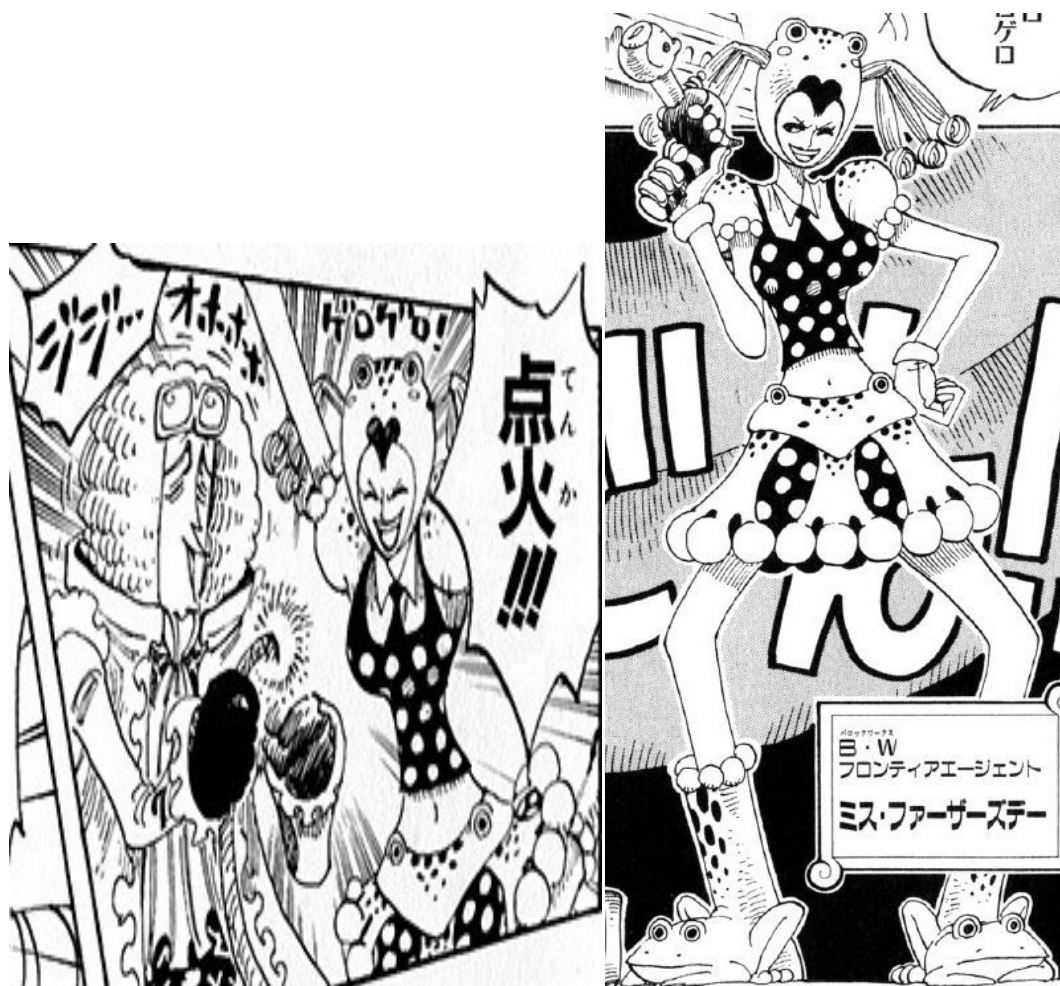
ДОДАТОК А

Додаток. 1 Шізер · Краун Цезар Клаун.

ДОДАТОК Б

Додаток. 2 ミス・ファーズデー Міс ФазерсДей

ДОДАТОК В

Уривок з казки «Богатир Таро»

力太郎は、石こ太郎の首ねっこをつまんで、ぼいとぶんなげると、石切場の石くずの中に、首までうずまってしまい、やっこすっとこ はい出た石こ太郎も、いっしょにたびをさせてくれるよう、たのんだ。さあ、こんどは3人になって、のっしじゃんが ずしん、のっしじゃがんが ずっしんと行くと、とうとう大きな町についた。

ところが、まっひるまというのに、町には 人っ子ひとり見あたらん。…3人は町中を、ずいずいずいと見てまわると、町一番の長者どののやかたの前で、むすめがひとり、うずくまっていた。

「あねこ、あねこ、なして、ないておるのか？」と聞くと、

「ばけものが おっかねえからです」

「ばけものだと？」

「はい、それが大きな大きなばけもので…」

「ええとも、ええとも、おらたち3人で、たいじしてやっから、なくのをやめて、家に入れてくれ」

やがて夜になると、なにやら黒いけむりが、あたりをもわんとつつみ、わやわやとうずまくと、その中から、町中に聞こえるような声がした。

「むすめは よういしとろうな！ぐはははは！」

それから山の向こうからどえらい地ひびきを立てながら、そいつが ぬっくと姿をあらわした。

みどろっこ太郎が、ずんとぶつかっていったが、ひょいとはつまみあげられ、ずぼんと のみこまれてしまった。石こ太郎がつづいてとびだし、組みつこうとしたが、これも何もできんうちに、げろんと のみこまれてしまった。

そこで力太郎が、すっくと立ち上がり、

「ようし、こんだあ、おらが あいてだぞ！」

ばけものは、力太郎の金棒をつまむと、あめみたいにまげてしまった。